

**ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΠΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ**

Μ. Μάρκου, Α. Στυλιανού, Σ. Ιωάννου, Μ. Γιαννακοπούλου (ΙΓΕ)

Α. Ιορδάνου (ΥΕΕΒΤ)

Α. Μαζέρης, Ε. Μιλή (Τμήμα Γεωργίας)

Χ. Ζουμίδης (ΤΕΠΑΚ)

Λευκωσία

Οκτώβριος 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	<u>Σελίδα</u>
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	3
ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1.1.1 Πηγές πληροφόρησης	7
1.1.2 Παράμετροι που λήφθηκαν υπόψη για την έρευνα αγοράς	8
1.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	
1.2.1 Εισαγωγή	10
1.2.2. Εκτάσεις λαχανικών	10
1.2.3. Εκτάσεις λαχανικών με βάση τον Κυπριακό Οργανισμό Αγροτικών Πληρωμών (ΚΟΑΠ)	11
1.2.4. Εκτάσεις θερμοκηπίων	12
1.3. Παραγωγή και παραγωγικότητα λαχανικών	13
1.4. Αξία παραγωγής	13
1.5 Εμπόριο λαχανικών	14
1.5.1. Εμπορικό ισοζύγιο (trade balance)	
1.5.1.1 Εμπορικό ισοζύγιο ως προς τις ποσότητες	16
1.5.1.2 Εμπορικό ισοζύγιο ως προς την αξία	18
1.6. Βαθμός αυτάρκειας	23
1.7. Τιμές παραγωγού και κόστος παραγωγής	27
1.8 Διακίνηση λαχανικών μέσω των Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΥΝΑΜΕΩΝ, ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ, ΚΙΝΔΥΝΩΝ, ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ – (ΔΑΚΕ SWOT) ΓΙΑ ΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΑ	
2.1. Εισαγωγή	30
2.2. Δυνατά Σημεία (Strengths)	31
2.3. Αδύνατα σημεία (Weaknesses)	33
2.4. Ευκαιρίες (Opportunities)	37
2.5. Απειλές (Threats)	38
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ	
3.1. Έρευνα αγοράς του Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού	42
3.1.1. Γερμανική αγορά	42
3.1.2. Ελληνική αγορά	43
3.1.3. Αγορά της Βαρσοβίας	44
3.1.4. Αγορά Ηνωμένου Βασιλείου	44
3.2. Εξαγωγές λαχανικών με βάση στοιχεία του κλάδου Φυτοϋγειονομικού Ελέγχου και Ελέγχου Ποιότητας	45
3.3 Προοπτικές διάθεσης λαχανικών	47
Βιβλιογραφία	50
Πηγές Στατιστικών δεδομένων	50
Παράρτημα (Πίνακας τεχνοοικονομικών δεδομένων)	51

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τη στατιστική ανάλυση, για μια ομάδα λαχανικών και οσπρίων η Κύπρος στηρίζεται αποκλειστικά, ή σχεδόν αποκλειστικά στις εισαγωγές καθώς οι εισαγόμενες ποσότητες ξεπερνούν το 60% της εγχώριας κατανάλωσης. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα ξηρά μπιζέλια, τα σκόρδα, οι φακές, τα φρέσκα κρεμμύδια, τα ξηρά φασόλια, ο πατατόσπορος, τα ξηρά ρεβίθια και τα καρότα. Παρόλο που τα προϊόντα αυτά παράγονται στην Κύπρο, οι τιμές εισαγωγής τους είναι αρκετά χαμηλές. Μερικά από τα προϊόντα αυτά ανήκουν στην κατηγορία των ψυχανθών (μπιζέλια, φακές, φασόλια και ρεβίθια) και εντάσσονται στον κύκλο τριετούς αμειψισποράς του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης. Ως γνωστό, η ωφέλεια που προκύπτει στο έδαφος από την καλλιέργεια ψυχανθών εντοπίζεται κυρίως στην ενίσχυση του εδάφους με αζωτοβακτήρια τα οποία συμβιούν με τις ρίζες των ψυχανθών. Η πρόνοια του μέτρου του ΠΑΑ για την αμειψισπορά, ότι δηλαδή θα πρέπει τα ψυχανθή να καλλιεργούνται στο έδαφος ενόσω είναι πράσινα, αποστερεί τη δυνατότητα των φυτών να ολοκληρώσουν τον βιολογικό τους κύκλο και να παράξουν καρπό. Τυχόν συμπερίληψη της παραγωγής καρπών ψυχανθών στις επιλέξιμες δράσεις του τριετούς κύκλου αμειψισποράς, θα επιτρέψει την παραγωγή οσπρίων για τα οποία η Κύπρος είναι ελλειμματική. Νοείται ότι πριν από την εφαρμογή του μέτρου θα πρέπει να εξεταστούν οι επιπτώσεις στο ύψος των επιδοτήσεων και στη μείωση της ωφέλειας στο έδαφος, σε σύγκριση με την πλήρη καλλιέργεια των ψυχανθών στο έδαφος.

Σε ότι αφορά τον πατατόσπορο, οι τιμές του εγχώρια παραγόμενου είναι παραπλήσιες με τον εισαγόμενο. Πρακτικά, ο κυπριακός πατατόσπορος καλύπτει μόνο την καλοκαιρινή φύτευση (Αύγουστο – Σεπτέμβριο) ενώ για τη χειμερινή και την ανοιξιάτικη φύτευση χρησιμοποιείται εισαγόμενος, λόγω καλύτερης ποιότητας αλλά και εξαιτίας της καλλιέργειας συγκεκριμένων ποικιλιών οι οποίες προστατεύονται από δικαιώματα ιδιοκτησίας. Σε περίπτωση που εξασφαλιστεί άδεια πολλαπλασιασμού των νέων ποικιλιών η παραγωγή πατατοσπόρου θα είναι σχετικά εύκολη καθώς στο Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών έχει αναπτυχθεί το 2010 η απαραίτητη τεχνογνωσία για παραγωγή πατατοσπόρου από ιστοκαλλιέργεια, μια διαδικασία που εξασφαλίζει υγιείς και υψηλής ποιότητας κονδύλους.

Τόσο στην περίπτωση των ψυχανθών όσο και του πατατοσπόρου, πρώτη στόχευση θα πρέπει να αποτελεί η κάλυψη των εγχώριων αναγκών και ο περιορισμός των εισαγωγών, αφενός για τον περιορισμό της εκροής συναλλάγματος και αφετέρου

για την απασχόληση ανέργων και την ένταξη στην παραγωγή σχολαζουσών γαιών. Επιπρόσθετα, μέρος της παραγωγής κυπριακού πατατοσπόρου μπορεί να εξαχθεί σε γειτονικές χώρες οι οποίες εισάγουν πατατόσπορο από τις βόρειες χώρες της Ευρώπης (π.χ. Ελλάδα, Αίγυπτος, κλπ) και εκδήλωσαν στο παρελθόν ανάλογο ενδιαφέρον.

Από στοιχεία της έρευνας αγοράς του ΥΕΕΒΤ τα οποία αφορούν στις τέσσερις σημαντικότερες αγορές φρέσκων λαχανικών, τη Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ελλάδα και Πολωνία, προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα σε ότι αφορά τις προοπτικές εξαγωγής λαχανικών από την Κύπρο. Η γεινίαση τόσο της Γερμανίας όσο και της Αγγλίας με μεγάλους προμηθευτές (π.χ. Ολλανδία), καθιστά δύσκολη την εξαγωγική προσπάθεια για βασικά λαχανικά, όπως οι τομάτες και τα αγγούρια. Ωστόσο, στην περίπτωση μερικών προϊόντων όπως για παράδειγμα η μπάμια και τα αρωματικά, φαίνεται ότι υπάρχει περιθώριο εξαγωγών εάν ληφθεί υπόψη ότι στη Γερμανική αγορά κυκλοφορούν αρωματικά φυτά από το Ισραήλ και το Μαρόκο, χώρες που βρίσκονται στην ίδια περίπου γεωγραφική θέση με την Κύπρο και δεν είναι μέλη της ΕΕ, ενώ στην Αγγλική αγορά κυκλοφορεί μπάμια από την Ταϊλάνδη.

Από στοιχεία των εξαγωγών του Φυτοϋγειονομικού Ελέγχου προκύπτουν ενθαρρυντικά στοιχεία ως προς τις προοπτικές εξαγωγής συγκεκριμένων λαχανικών, γιατί φαίνεται ότι σιγά – σιγά η Κύπρος μετακινείται από τις εξαγωγές ογκωδών γεωργικών προϊόντων σε εξαγωγές προϊόντων με υψηλή προστιθέμενη αξία, όπως τα αρωματικά φυτά, τα οποία επιπρόσθετα δεν απαιτούν μεγάλους χώρους (cargo) στα αεροπλάνα. Επίσης, η μεγάλη γκάμα επιλογών όπως καταγράφεται από τα εξαγόμενα λαχανικά περιορίζει τόσο τους κινδύνους εμπορικής αποτυχίας για τους εμπορευόμενους, όσο και το ρίσκο των παραγωγών σε περίπτωση αποτυχίας ενός από τα παραγόμενα προϊόντα. Εκτός από τη ρίγανη της οποίας οι εξαγωγές αυξήθηκαν σημαντικά τα τελευταία χρόνια, νέα είδη όπως το chervil (μυρώνι), το τάρακον, η μαντζουράνα και η μέλισσα, βρίσκουν σιγά – σιγά το δρόμο για εξαγωγή.

Ένα σημαντικό στοιχείο που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη από τους εμπορευόμενους είναι το γεγονός ότι η εφαρμογή των κανόνων πολλαπλής συμμόρφωσης και η τήρηση των αγροπεριβαλλοντικών υποχρεώσεων στο πλαίσιο της ΚΑΠ, διασφαλίζουν την ασφάλεια των προϊόντων που παράγονται και καθιστούν τα κυπριακά ασφαλέστερα έναντι των λαχανικών τρίτων χωρών.

Εκτιμάται ότι η εξαγωγική προσπάθεια θα αποφέρει γρηγορότερα αποτελέσματα από χώρες στις οποίες μπορούν σχετικά εύκολα να διεισδύσουν τα

κυπριακά προϊόντα, όπως για παράδειγμα η Αγγλική. Η ύπαρξη της εκεί κυπριακής παροικίας και η μετακίνηση μεγάλου τουριστικού ρεύματος προς την Κύπρο, διευκολύνουν την προσπάθεια. Επίσης, η Ελληνική αγορά λόγω της γειτνίασης, του Μεσογειακού προτύπου διατροφής και της κοινής παράδοσης, προσφέρεται για την εξαγωγή κυπριακών λαχανικών.

Για τον ορθό προγραμματισμό της παραγωγής και την αποτελεσματική εμπορία των γεωργικών προϊόντων που θα παραχθούν από νέους γεωργούς θα απαιτηθεί η πλήρης ενεργοποίηση των Ομάδων και των Οργανώσεων Παραγωγών (ΟΠ) Οπωροκηπευτικών. Ο ρόλος των ΟΠ είναι σημαντικός στον προγραμματισμό της παραγωγής, στη συνομολόγηση συμβολαίων παραγωγής με τους εμπόρους, στη μείωση του κόστους παραγωγής και στην αποτελεσματική χρήση των πόρων παραγωγής. Είναι επίσης προφανές ότι τυχόν ανεξέλεγκτη παραγωγή λαχανικών ενδέχεται να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις τόσο στο σύστημα εμπορίας όσο και στο εισόδημα των καλλιεργητών, υφιστάμενων και νέων.

Τόσο η κτηνοτροφία της Κύπρου όσο και η μεταποίηση σιτηρών για ανθρώπινη κατανάλωση εξαρτώνται διαχρονικά σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές σιτηρών. Παρόλο που στην παρούσα μελέτη γίνεται ανασκόπηση της παραγωγής σιτηρών είναι προφανές ότι τα σιτηρά θα μπορούσαν να ενταχθούν στα προϊόντα που μπορούν να παραχθούν από τους νέους γεωργούς, καθώς πρόκειται για εποχιακές καλλιέργειες που παράγονται σχετικά εύκολα, δεν χρειάζονται σοβαρές επενδύσεις και ιδιαίτερα παραγωγικά εδάφη και είναι σε θέση να καλύψουν μέρος των εισαγωγών. Οι ανάγκες σε μηχανήματα μπορούν να καλυφθούν με την αγορά υπηρεσιών (κατ αποκοπή εργασία) από υφιστάμενους γεωργούς.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

- Παραχώρηση αρδευόμενης γεωργικής γης για την αποκλειστική παραγωγή οσπρίων για εγχώρια κατανάλωση, καθώς και μπάμιας και αρωματικών φυτών για εξαγωγή. Επίσης, διάθεση καλλιεργήσιμης γης για την παραγωγή σιτηρών και χονδροειδών ζωοτροφών.
- Διασφάλιση τεχνικής καθοδήγησης των νέων αγροτών από τις Υπηρεσίες του ΥΓΦΠΠ στην πρώτη φάση έναρξης της γεωργικής τους δραστηριότητας ως προς τις καλλιεργητικές φροντίδες, τις ανάγκες σε λίπανση, φυτοπροστασία, κλπ.

- Υποβοήθηση των νέων αγροτών στην ένταξη τους σε Ομάδες και Οργανώσεις Παραγωγών που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή λαχανικών και τη συνομολόγηση συμβολαίων παραγωγής με εμπόρους.
- Εξέταση του ενδεχομένου χορήγησης βοήθειας μέσω σχεδίου ήσσονος σημασίας (de minimis) που θα καλύπτει τα πρώτα έξοδα για γεωργικά χρειώδη όπως σύστημα άρδευσης, σπόροι, λιπάσματα, φυτοφάρμακα, κλπ.
- Εισαγωγή πρόνοιας στο ΠΑΑ 2014-2020 ότι οι νέοι γεωργοί που θα παρακολουθήσουν το πρόγραμμα εκπαίδευσης του Τμήματος Γεωργίας και θα αρχίσουν τη γεωργική τους δραστηριότητα το 2013 μέσω του σχετικού σχεδίου του ΥΓΦΠΠ, θα είναι δικαιούχοι στην επόμενη προκήρυξη του μέτρου για την πρώτη εγκατάσταση.
- Ένταξη της παραγωγής καρπών ψυχανθών, πέραν της υποχρέωσης για καλλιέργεια της χλωρής μάζας των ψυχανθών στο έδαφος, ως επιλέξιμη δράσης στον τριετή κύκλο αμειψισποράς του ΠΑΑ με ενδεχόμενα χαμηλότερη επιδότηση.
- Διευκόλυνση των Συμπράξεων Δημοσίου – Ιδιωτικού τομέα (PPIs) με στόχο τη μεταφορά τεχνογνωσίας στη διαδικασία παραγωγής και επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων. Παραδείγματα τέτοιων συμπράξεων μπορεί να είναι η παραγωγή πατατοσπόρου από ιστοκαλλιέργεια και η υδροπονική/ αεροπονική καλλιέργεια.
- Παραχώρηση φορολογικών κινήτρων, όπου είναι δυνατό, για ποσά που επενδύονται στη γεωργία, προκειμένου να επιδειχθεί το απαραίτητο ενδιαφέρον από τον ιδιωτικό τομέα. Το μέτρο θα πρέπει να είναι στοχευμένο και περιοριστικό ως προς τα συστήματα παραγωγής (π.χ. υδροπονία, αεροπονία, κλπ) και τις καλλιέργειες (αρωματικά φυτά, λαχανικά για εξαγωγή, κλπ).
- Ένταξη του γεωργικού επαγγέλματος στα σχέδια της Αρχής Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού για την απόκτηση εργασιακής πείρας από όσους ενδιαφέρονται να ασχοληθούν με τη γεωργία.
- Κρίνεται αναγκαίο όπως ληφθούν μέτρα/κίνητρα από το Τμήμα Γεωργίας για ενδυνάμωση των Ομάδων/Οργανώσεων Παραγωγών για καλύτερο συντονισμό της παραγωγής και εμπορίας των προϊόντων των μελών τους. Η σύσταση Ένωσης ομάδων παραγωγών πριν από 10 περίπου χρόνια μέσω της

δημιουργίας Δευτεροβάθμιου Συντονιστικού Φορέα, απέτυχε και τελικά διαλύθηκε.

- Καθιέρωση εθνικών προτύπων ή/ και κατοχύρωση προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης, Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης και Εγγυημένων Παραδοσιακών Ιδιότυπων Προϊόντων, καθώς και προϊόντων που φέρουν προαιρετικές ενδείξεις ποιότητας βάσει του Καν. (ΕΕ) 1151/2012 για φρούτα και για λαχανικά ντόπιας παραγωγής (π.χ. πατάτες κοκκινογής, μανταρίνια Αρακαπά, φασόλια Πάφου, κλπ).
- Ταυτοποίηση των κυπριακών αρωματικών φυτών ως προς το προφίλ των αιθέριων τους ελαίων προκειμένου να διευκολυνθεί η κατοχύρωση εθνικών προτύπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο των μέτρων στήριξης της γεωργίας που έχει εξαγγείλει το Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, το Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών, σε συνεργασία με τον Κλάδο Προώθησης Γεωργικών Προϊόντων του Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού (ΥΕΕΒΤ) και το Τμήμα Γεωργίας, ανέλαβε τη διεξαγωγή έρευνας σχετικά με τις δυνατότητες παραγωγής και διάθεσης φρέσκων λαχανικών.

Αντικείμενο της έρευνας ήταν τα φρέσκα λαχανικά, συμπεριλαμβανομένων των πατατών, των φυλλωδών και άλλων ετήσιων λαχανικών, των εποχιακών φρούτων (φράουλες, πεπονοειδή) και των αρωματικών φυτών.

Στόχος της έρευνας ήταν η διάγνωση των προοπτικών παραγωγής και εμπορίας φρέσκων λαχανικών στην Κύπρο και το εξωτερικό. Οι κυριότεροι σκοποί της έρευνας αγοράς ήταν οι πιο κάτω:

- Παροχή αξιόπιστης πληροφόρησης στο Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος για τη σωστή καθοδήγηση των ανέργων που θα εμπλακούν στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων.
- Αποφυγή ενδεχόμενων προβλημάτων εμπορίας στον τομέα των φρέσκων λαχανικών από την παραγωγή πρόσθετων ποσοτήτων λαχανικών, μέσω της παραγωγής ειδών με δυνατότητες διάθεσης στην εγχώρια αγορά και το εξωτερικό.
- Προώθηση της συμβολιακής γεωργίας και των βραχειών αλυσίδων εμπορίας για τις νέες ποσότητες λαχανικών που θα παραχθούν.

1.1.1 Πηγές πληροφόρησης

Για την ολοκλήρωση της μελέτης χρησιμοποιήθηκαν στατιστικά στοιχεία από διάφορες κρατικές υπηρεσίες. Για τις εισαγωγές – εξαγωγές, τις καλλιεργούμενες εκτάσεις και την παραγωγή λαχανικών η πληροφόρηση λήφθηκε από στοιχεία που δημοσιεύει η Στατιστική Υπηρεσία, για τα στοιχεία παραγωγής και εμπορίας από τις Ομάδες και Οργανώσεις Παραγωγών (ΟΠ) που διαθέτει το Τμήμα Γεωργίας, ενώ για την καλλιεργούμενη έκταση γης λήφθηκαν στοιχεία από τον Κυπριακό Οργανισμό Αγροτικών Πληρωμών και το Τμήμα Γεωργίας (για τα θερμοκήπια).

Χρησιμοποιήθηκαν επίσης τα στοιχεία εξαγωγών του Κλάδου Φυτούγειονομικού Ελέγχου και Ελέγχου Ποιότητας του Τμήματος Γεωργίας.

1.1.2 Παράμετροι που λήφθηκαν υπόψη για την έρευνα αγοράς

Η παρούσα έρευνα αγοράς περιορίστηκε στις προοπτικές παραγωγής φρέσκων λαχανικών, αποκλείοντας τις πολυετείς και δενδρώδεις καλλιέργειες καθώς και την κτηνοτροφική παραγωγή. Για τη διεξαγωγή της έρευνας και τη διατύπωση εισηγήσεων λήφθηκαν υπόψη οι πιο κάτω παράμετροι:

- Το γεγονός ότι οι συστάσεις θα απευθυνθούν σε ανέργους που για πρώτη φορά θα ασχοληθούν με τη γεωργία και ως εκ τούτου δεν διαθέτουν την απαραίτητη εμπειρία και τεχνική κατάρτιση, τον απαιτούμενο εξοπλισμό και τους αναγκαίους χρηματικούς πόρους.
- Οι περιορισμένοι υδατικοί πόροι, οι οποίοι λήφθηκαν υπόψη έτσι ώστε να επιλεγούν καλλιέργειες με λιγότερες απαιτήσεις σε νερό.
- Η τελική χρήση της πρωτογενούς παραγωγής. Στην περίπτωση προϊόντων που προσφέρονται για πέραν της μιας χρήσης (π.χ. χλωρά και αποξηραμένα, όπως τα αρωματικά φυτά) ή μπορούν να διατηρηθούν με αποθήκευση (π.χ. όσπρια), τα οποία προτιμούνται έναντι εκείνων που έχουν μια μόνο χρήση (π.χ. φυλλώδη λαχανικά).
- Οι απαιτήσεις των καλλιεργειών σε εδαφοκλιματικούς παράγοντες, όπως οι θερμοκρασίες και η γονιμότητα του εδάφους, καθώς και η δυνατότητα τροποποίησης των συνθηκών καλλιέργειας (π.χ. με τη χρήση δικτυοκηπίων).
- Το υφιστάμενο και προτεινόμενο καθεστώς επιδοτήσεων, έτσι ώστε οι καλλιέργειες που θα προταθούν να διατηρούν τη δυνατότητα στήριξης από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020 (π.χ. ψυχανθή φυτά).
- Το εμπορικό ισοζύγιο των λαχανικών.
- Το κόστος παραγωγής με βάση τους δείκτες τιμών εξόδων παραγωγής και οι τιμές παραγωγού με βάση το δείκτη τιμών παραγωγής, καθώς και οι τιμές πώλησης σε μεγάλες υπεραγορές του εξωτερικού.
- Οι καταναλωτικές τάσεις, σύμφωνα με προβλέψεις από σχετικές μελέτες κατά τις οποίες οι καταναλωτές προτιμούν προϊόντα υγιεινής διατροφής (π.χ. πλούσια σε αντιοξειδωτικά) ή προϊόντα που παράγονται κάτω από αυστηρά συστήματα πιστοποίησης (π.χ. βιολογικά, ΠΟΠ, ΠΓΕ, παραδοσιακά, κλπ).

Η έρευνα ξεκίνησε τον Ιούνιο του 2013 και ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του 2013.

1.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

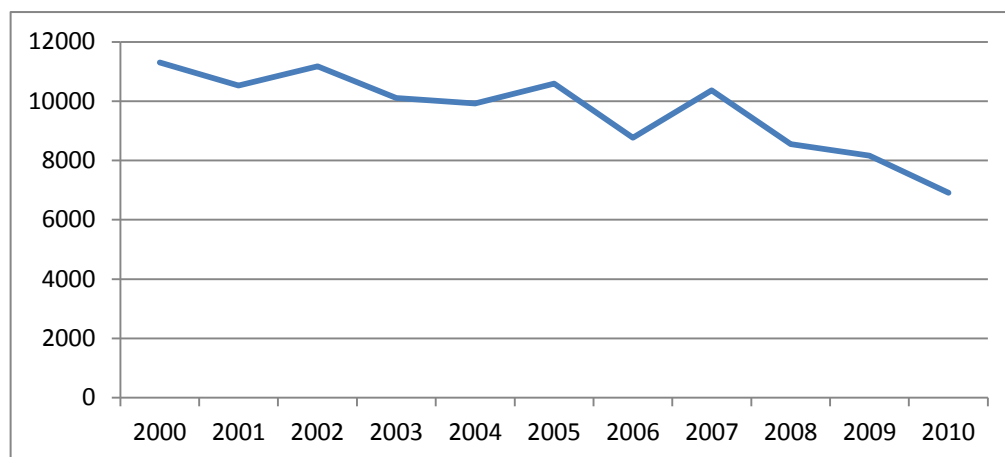
1.2.1 Εισαγωγή

Στην κατηγορία των λαχανικών που αποτέλεσαν αντικείμενο της έρευνας και για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από τη Στατιστική Υπηρεσία περιλαμβάνονται οι πατάτες, τα καρότα, το κολοκάσι, το φασολάκι, τα ρεβύθια, το μπιζέλι, η φακή, τα κουκιά, τα λουβιά, το κραμπί, η αγκινάρα, το μαρούλι, το σπανάκι, οι τομάτες, το κουνουπίδι, τα κολοκύθια, τα αγγουράκια, οι μελιτζάνες, τα πιπέρια, τα κρεμμύδια, η μπάμια, τα παντζάρια, το σέλινο, ο κόλιανδρος, τα λάχανα, ο μαϊντανός, τα ραπανάκια, τα καρπούζια, τα πεπόνια και άλλα λαχανικά. Στην κατηγορία των άλλων λαχανικών περιλαμβάνονται λαχανικά τα οποία δεν καταγράφονται ξεχωριστά, όπως τα αρωματικά φυτά και μια σειρά έτοιμων σαλατών.

1.2.2. Εκτάσεις λαχανικών

Η έκταση των υπό αναφορά λαχανικών μειώθηκε, σύμφωνα με τα Στατιστική Υπηρεσία, από 11,309 εκτάρια το 2000 σε 6,907 το 2010, ή κατά 39% (Γράφημα 1.1).

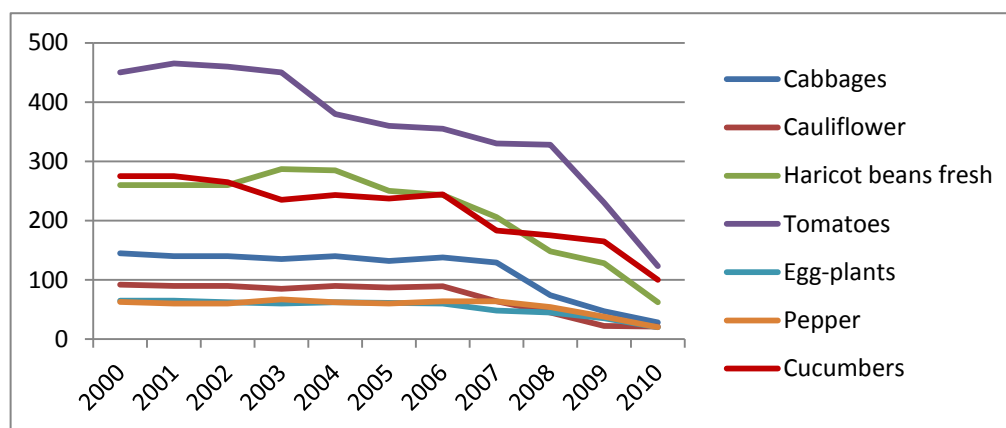
Γράφημα 1.1. Συνολική έκταση λαχανικών 2000-2010 (εκτάρια)

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία

Ως προς τα επί μέρους λαχανικά τη μεγαλύτερη μείωση σε έκταση παρουσίασαν τα σταυρανθή, κραμπιά (-81%) και κουνουπίδια (-77%), οι τομάτες (-73%), οι μελιτζάνες (-69%), τα πιπέρια (-68%), τα αγγουράκια (-64%), τα καρπούζια (-60%) και τα πεπόνια (-56%) (Γράφημα 1.2). Ακολουθούν με μικρότερες μειώσεις όλα τα υπόλοιπα λαχανικά με εξαίρεση τα καρότα που παρουσίασαν αύξηση στην καλλιεργούμενη έκταση κατά 140%, από 55 εκτάρια το 2000 σε 132 το 2010, καθώς και η μπάμια, από 73 εκτάρια το 2000 σε 100 εκτάρια το 2010.

Γράφημα 1.2. Έκταση λαχανικών (εκτάρια)

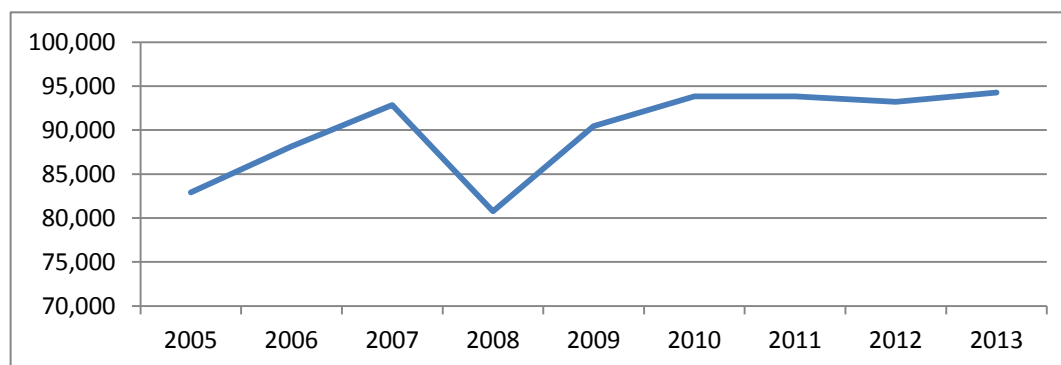

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία

1.2.3. Εκτάσεις λαχανικών με βάση τον Κυπριακό Οργανισμό Αγροτικών Πληρωμών (ΚΟΑΠ)

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΚΟΑΠ η έκταση που καλλιεργείται με λαχανικά αυξήθηκε από 8,290 εκτάρια το 2005 σε 9,427 εκτάρια το 2013, ή κατά 13,7%. (Γράφημα 1.3)

Γράφημα 1.3. Εκτάσεις με λαχανικά (ΚΟΑΠ)

Πηγή: Κυπριακός Οργανισμός Αγροτικών Πληρωμών

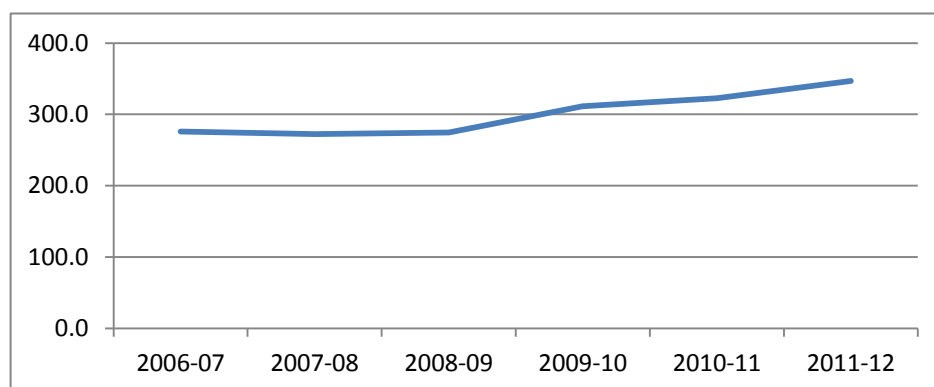
Η διαφορά των στοιχείων της Στατιστικής Υπηρεσίας με εκείνα του ΚΟΑΠ σε ότι αφορά τις εκτάσεις, έγκειται στο γεγονός ότι η Στατιστική Υπηρεσία καταγράφει την πραγματική καλλιεργούμενη έκταση, σε αντίθεση με τον ΚΟΑΠ ο οποίος καταγράφει την πρόθεση καλλιέργειας. Επίσης, ο ΚΟΑΠ δε λαμβάνει υπόψη τις διαδοχικές καλλιέργειες που μπορεί να γίνουν στο ίδιο τεμάχιο, σε αντίθεση με τη Στατιστική Υπηρεσία που υπολογίζει μόνο μια φορά την έκταση. Μια άλλη εξήγηση είναι το ενδεχόμενο κάποιες από τις καλλιεργούμενες με λαχανικά εκτάσεις να μην είχαν δηλωθεί εξαρχής στον ΚΟΑΠ και στη συνέχεια, λόγω των επιδοτήσεων που παραχωρούνται, άρχισαν να δηλώνονται από τους παραγωγούς. Επίσης, οι εκτάσεις που καλλιεργεί με λαχανικά κάποιος παραγωγός μπορεί να μην καταγράφονται από τον ΚΟΑΠ, αν συνδυάζονται με σιτηρά μέσα στο έτος, αφού για αυτά η ενίσχυση είναι υψηλότερη και επομένως ο παραγωγός δηλώνει σιτηρά.

1.2.4. Εκτάσεις θερμοκηπίων

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία που λήφθηκαν από το Τμήμα Γεωργίας, η έκταση λαχανικών που καλλιεργείται σε θερμοκήπια αυξήθηκε από 276 εκτάρια την περίοδο 2005/06, σε 347 εκτάρια την περίοδο 2011/12, ή κατά 25,7% (Γράφημα 1.4). Η μεγαλύτερη αύξηση (93%) καταγράφηκε στο φασολάκι. Ακολουθούν οι φράουλες, των οποίων η έκταση αυξήθηκε κατά 27,5%, τα αγγουράκια (+22,6%), οι τομάτες (+18,4%) και τα πιπέρια (+14,4%). Μείωση παρατηρήθηκε στα θερμοκήπια με κολοκύθια (-28,2%) και μελιτζάνες (-5,7%).

Εκτός από τα συμβατικά θερμοκήπια, την περίοδο 2011/2012 καταγράφηκαν 36 εκτάρια που χρησιμοποιούσαν την υδροπονία ως μέθοδο καλλιέργειας. Οι μεγαλύτερες εκτάσεις υδροπονίας αφορούσαν τις φράουλες (16,5 εκτάρια), τις τομάτες (10 εκτάρια) και τα αγγουράκια (8 εκτάρια).

Γράφημα 1.4. Έκταση θερμοκηπίων (εκτάρια)

Πηγή: Τμήμα Γεωργίας

1.3. Παραγωγή και παραγωγικότητα λαχανικών

Η **συνολική παραγωγή** σε τόνους των υπό εξέταση λαχανικών την περίοδο 2000-2010 παρουσίασε μείωση. Τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση είχαν ο κόλιαντρος (-52%), οι τομάτες (-49%), το σπανάκι (-47%) και τα παντζάρια (-44%). Τη μεγαλύτερη αύξηση στην παραγωγή παρουσίασαν τα φρέσκα κουκιά (+84%), τα ρεβίθια (+52%) και η μπάμια (+27%).

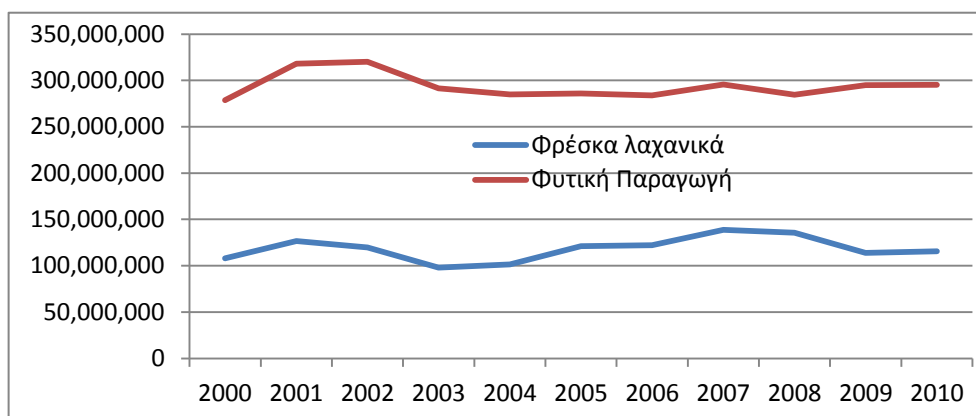
Στα περισσότερα επί μέρους λαχανικά η **παραγωγικότητα** την περίοδο 2000-2010 παρουσίασε αύξηση. Ξεχωρίζει η αύξηση της παραγωγικότητας στα λαχανικά που καλλιεργούνται σε θερμοκήπιο και χαμηλά τουνέλια όπου η παραγωγή ανά εκτάριο σχεδόν υπερδιπλασιάστηκε. Για παράδειγμα, η απόδοση ανά εκτάριο τομάτας αυξήθηκε κατά 88%, των αγγουριών και των κολοκυθιών κατά 105%, των πιπεριών κατά 179% και των μελιτζανών κατά 181%. Επίσης, στα πεπονειδή η καθολική σχεδόν υιοθέτηση του εμβολιασμού, οδήγησε σε αύξηση κατά 91% της απόδοσης στα καρπούζια και κατά 175% στα πεπόνια.

1.4. Αξία παραγωγής

Η **αξία παραγωγής** των φρέσκων λαχανικών παρουσίασε αύξηση 7% και ανήλθε από €108 εκ. περίπου το 2000 στα €116 εκ. το 2010 (Γράφημα 1.5). Τα λαχανικά αποτελούν περίπου το 40% της αξίας της Φυτικής Παραγωγής.

Τα περισσότερα επί μέρους λαχανικά παρουσίασαν αύξηση στην αξία τους ενώ σε κάποια παρατηρήθηκε μείωση. Τη μεγαλύτερη μείωση παρουσίασαν τα καρπούζια (-28%) και τα παντζάρια (-26%). Τη μεγαλύτερη αύξηση είχαν τα μπιζέλια (109%), τα λουβιά (110%) και τα κουκιά (365%).

Γράφημα 1.5. Αξία Φυτικής Παραγωγής και φρέσκων λαχανικών (ευρώ)

Πηγή: Στατιστικές Εμπορίου

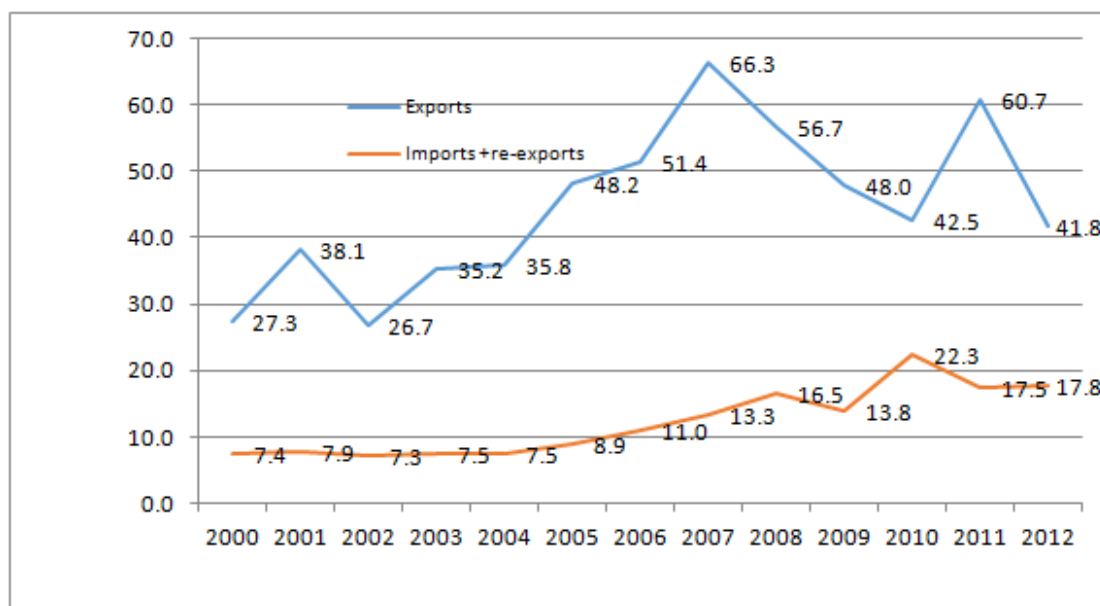
Οι πατάτες αποτελούν παραδοσιακά το σημαντικότερο λαχανικό από την άποψη της αξίας παραγωγής (€32,6 εκ. το 2010). Ακολουθούν οι τομάτες (€15,4 εκ.), τα αγγούρια (€10,8 εκ.), τα καρπούζια (€5,7 εκ), τα πεπόνια (€4,4 εκ.) και τα υπόλοιπα λαχανικά με μικρότερα ποσά.

Η **τιμή παραγωγού** των επί μέρους λαχανικών αυξήθηκε την περίοδο 2000-2010 από ένα ελάχιστο 16% (φακές) μέχρι ένα μέγιστο 340% (φρέσκα κρεμμύδια). Στην πλειοψηφία των λαχανικών η τρέχουσα τιμή παραγωγού την περίοδο 2000-2010 υπερδιπλασιάστηκε.

1.5 Εμπόριο λαχανικών

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η πορεία των εξαγωγών και των εισαγωγών λαχανικών την περίοδο 2000-2012. Στη διάρκεια της υπό ανασκόπηση περιόδου η αξία των εξαγωγών κυμαινόταν από ένα ελάχιστο €26,7 εκ. το 2002 μέχρι ένα μέγιστο €66,3 εκ. το 2007. Το 2012 η αξία των εξαγωγών μειώθηκε στα €41,8 εκ., μετά από αύξηση στα €60,5 εκ. το 2011. Οι εισαγωγές ακολούθησαν αυξητική πορεία και από €7,4 εκ. το 2000 αυξήθηκαν στα €22,3 το 2010, για να μειωθούν ξανά στα €17,8 εκ. το 2012 (Γράφημα 1.6).

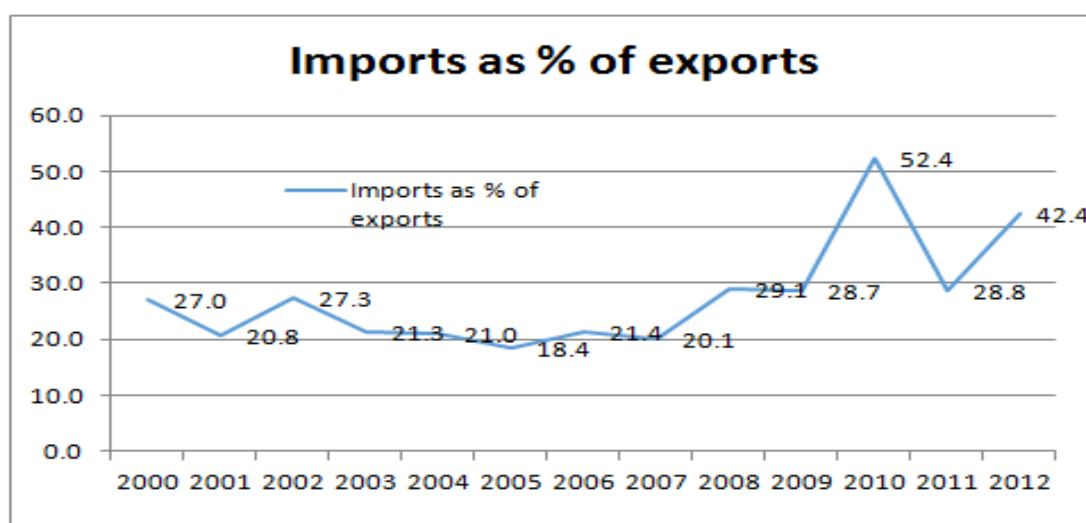
Γράφημα 1.6. Αξία εξαγωγών και εισαγωγών 2000-2010 (εκ. ευρώ)

Πηγή: Στατιστικές Εμπορίου

Ως ποσοστό επί της αξίας των εξαγωγών, οι εισαγωγές λαχανικών κυμαίνονταν από 18,4% το 2000, μέχρι 27,3%, το 2007. Από το 2008 και μετά οι εισαγωγές άρχισαν να αυξάνονται και ανήλθαν στο μέγιστο τους σημείο το 2010 (52,4% των εξαγωγών), μειώθηκαν το 2011 στο 28,8% για να αυξηθούν ξανά το 2012 στο 42,4% της αξίας των εξαγωγών (Γράφημα 1.7).

Γράφημα 1.7. Εισαγωγές ως ποσοστό (%) της αξίας των εξαγωγών

Πηγή: Στατιστικές Εμπορίου

Ως προς την τρέχουσα αξία των επί μέρους λαχανικών τα οποία εξάγονται, στην πρώτη θέση παραμένουν οι πατάτες. Η αξία τους αυξήθηκε κατά 53%, από €21 εκ. περίπου το 2000 έφτασε στα €32,3 εκ. το 2012. Σημειώνεται ότι η αξία των εξαγωγών πατατών διακυμάνθηκε από ένα ελάχιστο €19 εκ. το 2002 στο μέγιστο των €56 εκ. το 2007.

Δεύτερη σε αξία εξαγωγών είναι η ομάδα των φρέσκων λαχανικών, των οποίων η αξία σχεδόν υπερδιπλασιάστηκε και ανήλθε από €4,7 εκ. το 2000 σε €7,9 εκ. το 2012. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα λαχανικά δέσμης, τα φυλλώδη λαχανικά, τα αρωματικά φυτά και οι έτοιμες σαλάτες.

Από την πλευρά των εισαγωγών, εκτός από τον πατατόσπορο του οποίου η αξία παρουσίασε σχετική αύξηση (€4 εκ. το 2012 σε σύγκριση με €3,1 εκ. το 2000) δεύτερη σε αξία εισαγωγών ήταν η ομάδα των πιπεριών (€2,2 εκ.). Το 2012 η αξία των εισαγωγών αρκετών λαχανικών ξεπέρασε το ένα εκ. ευρώ. Πρόκειται για τα φρέσκα λαχανικά (€1,6 εκ.), τις πιπεριές (€1,8 εκ.), τις τομάτες (€1,3 εκ.), τα ξηρά φασόλια (€1,3 εκ.), τα καρότα (€1,1 εκ.), τα κρεμμύδια (€1,1 εκ.), και τις φακές (€1 εκ.). Τα τελευταία χρόνια, μικρότερης αξίας εισαγωγές πραγματοποιούνται για το σύνολο των λαχανικών για τα οποία γίνεται ανασκόπηση.

1.5.1. Εμπορικό ισοζύγιο (trade balance)

1.5.1.1 Εμπορικό ισοζύγιο ως προς τις ποσότητες

Η κατάσταση του εμπορικού ισοζυγίου της Κύπρου στον τομέα των φρέσκων λαχανικών, μετά την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ το 2004, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Ο πίνακας 1.1 παρουσιάζει το εμπορικό ισοζύγιο από την άποψη των ποσοτήτων που εξάγονται, εισάγονται ή επανεξάγονται. Η φόρμουλα που χρησιμοποιήθηκε για τους υπολογισμούς έχει την μορφή:

$$\text{Εμπορικό Ισοζύγιο} = \text{Εξαγωγές} - (\text{Εισαγωγές} - \text{Επανεξαγωγές}) \quad [1]$$

Θετικό πρόσημο (+) υποδηλοί εμπορικό πλεόνασμα, ενώ αρνητικό (-) εμπορικό έλλειμμα.

Πίνακας 1.1. Εμπορικό ισοζύγιο Κύπρου (τόνοι)

Trade Balance (Volume -Tons)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Potatoes (seed)	6760	-8,420	-7,029	-6,602	-7,362	-6,799	-8,106	-7,324	-6,676	-6,525	-6,855	-5,498	-5,407
Onions (inc. shallots), green	-2236	-1,788	-1,439	-3,402	-1,587	-1,700	-1,491	-1,104	-1,798	-2,437	-3,819	-4,548	-4,369
Carrots and turnips	-148	-175	-117	-38	-119	-192	-569	-717	-912	-1,312	-2,947	-2,711	-2,698
Chillies and peppers, green	-229	-243	-304	-367	-334	-456	-643	-726	-904	-899	-1,055	-1,214	-1,410
Lentils	-971	-854	-1,018	-954	-744	-1,225	-1,048	-958	-1,114	-930	-1,339	-953	-1,191
Beans, dry	-851	-1,111	-1,159	-962	-1,095	-1,245	-959	-1,107	-1,493	-1,161	-935	-764	-1,043
Tomatoes	16	148	0	-15	-253	-225	-189	-392	-639	-492	-974	-761	-867
Lettuce and chicory	-193	-152	-163	-200	-208	-183	-255	-395	-568	-412	-518	-490	-579
Cow peas, dry	-626	-455	-462	-510	-515	-487	-412	-665	-723	-368	-456	-299	-522
Chick peas	-174	-300	-263	-196	-357	-287	-286	-452	-358	-323	-250	-254	-320
Cabbages and other brassicas	-175	-158	-195	-57	-65	-94	-88	-217	-158	-109	-206	-290	-295
Cauliflowers and broccoli	-13	0	0	-4	-30	-82	-40	-69	-120	-177	-220	-174	-215
Garlic	-71	-88	-79	-123	-104	-63	-69	-134	-189	-124	-150	-247	-153
Broad beans, horse beans, dry	74	16	-37	-51	-134	-151	-194	-218	-276	-151	-162	-112	-150
Cucumbers and gherkins	20	187	6	9	-14	56	105	9	-67	-29	-142	-34	-75
Leeks, other alliaceous veg	-32	-34	-30	-17	-15	-56	-13	-24	-28	-29	-36	-67	-69
Peas, dry	-16	-21	-22	-17	-44	-26	-39	-1,352	-68	-30	-6,081	-161	-33
Beans, green	11	34	17	20	44	24	-84	-82	-88	-88	-93	-39	-26
Pulses, nes	-57	-87	-61	-32	-33	-20	-13	-19	-50	-24	-12	-17	-13
Peas, green	4	4	6	5	-7	8	-24	2	-1	-1	-2	0	0
Onions, dry	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Artichokes	0	0	0	0	0	0	0	-6	0	-1	1	0	1
Pumpkins, squash and gourds	2	41	18	6	25	44	17	33	5	3	-66	-11	9
Eggplants (aubergines)	35	134	47	30	85	121	61	69	44	25	10	4	26
Leguminous vegetables, nes	0	0	0	0	10	20	31	33	23	18	26	23	41
Taro (cocoyam)	82	79	46	55	116	231	198	131	128	130	226	145	58
Spinach	1180	1,072	878	1,018	755	1,040	1,177	1,142	919	427	221	148	99
Vegetables fresh nes	5730	6,541	6,510	6,682	4,863	5,981	8,994	6,606	6,294	6,149	4,432	2,822	2,892
Potatoes (food)	71498	75,558	93,791	81,868	82,308	68,843	84,335	110,461	85,625	76,387	53,422	107,800	65,121
Other melons (inc.cantaloupes)	-97	4	13	-19	-46	-63	-154	-113	-125	-108	-153	n.a	n.a
Strawberries	-3	-1	-7	-4	-27	-65	-80	-89	-189	-163	-98	n.a	n.a
Watermelons	-837	234	1,773	2,984	715	688	412	3	-101	-184	-130	n.a	n.a

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων

Σύμφωνα με τον πίνακα 1.1 τα λαχανικά με το μεγαλύτερο θετικό ετήσιο πλεόνασμα ως προς τις ποσότητες την περίοδο 2000-2012 είναι οι πατάτες (σταθερά πάνω από 50,000 τόνους) και τα φυλλώδη λαχανικά, των οποίων το πλεόνασμα μειώθηκε από 9 χιλ. τόνους το 2006 σε 2,822 τόνους το 2011 και 2,892 τόνους το 2012. Επίσης, θετικό εμπορικό πλεόνασμα με μικρότερες ποσότητες είχαν το κολοκάσι, το σπανάκι και οι μελιτζάνες.

Το μεγαλύτερο εμπορικό έλλειμμα ως προς τις ποσότητες, καταγράφεται το 2012 στον πατατόσπορο (-5,407 τόνους), στα πράσινα κρεμμύδια (-4,369 τόνους), στα καρότα (-2,698 τόνους), στα πιτέρια (1,410 τόνους), στις φακές (-1,191 τόνους) και στα ξηρά φασόλια (-1,043 τόνους).

Σημειώνεται ότι με την εξαίρεση των ξηρών κρεμμυδιών για τα οποία δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, καθώς και τα λαχανικά που παρουσιάζουν θετικό εμπορικό πλεόνασμα (πατάτες, φυλλώδη λαχανικά, κολοκάσι, σπανάκι, μελιτζάνες) για όλα τα υπόλοιπα λαχανικά υπάρχει μικρότερο ή μεγαλύτερο αρνητικό ισοζύγιο.

1.5.1.2 Εμπορικό ισοζύγιο ως προς την αξία

Ο πίνακας 1.2 παρουσιάζει το εμπορικό ισοζύγιο από την άποψη της αξίας. Η φόρμουλα που χρησιμοποιήθηκε είναι η ίδια όπως και στην περίπτωση των ποσοτήτων. Σημειώνεται ότι για την περίοδο 2000-2007 έγινε μετατροπή από την κυπριακή λίρα σε ευρώ με την ισοτιμία 1 € = CYP£ 0,585274.

Πίνακας 1.2. Εμπορικό ισοζύγιο φρέσκων λαχανικών (ευρώ)

Trade balance (Value)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Crop													
Potatoes (seed)	-3,084,825	-3,772,405	-3,120,955	-3,128,191	-2,914,678	-2,567,161	-4,307,014	-4,148,992	-3,956,635	-3,206,556	-3,890,185	-2,788,774	-2,988,234
Chillies and peppers, green	-572,685	-543,751	-629,545	-790,747	-637,721	-719,519	-1,061,992	-1,276,143	-1,412,908	-1,225,284	-1,725,788	-1,880,598	-2,161,991
Tomatoes	-17,611	109,307	-33,802	-44,561	-260,664	-318,266	-332,701	-588,287	-1,042,083	-795,755	-1,426,361	-1,159,799	-1,331,676
Beans, dry	-751,346	-935,369	-939,650	-660,693	-725,464	-847,477	-731,230	-794,843	-1,545,484	-1,017,160	-758,667	-724,706	-1,212,583
Lentils	-517,413	-426,140	-537,535	-491,763	-367,343	-580,725	-461,085	-476,369	-880,253	-749,737	-1,118,796	-870,353	-1,127,302
Carrots and turnips	-62,187	-115,515	-68,777	-18,503	-60,437	-106,619	-222,546	-352,456	-434,528	-520,939	-1,064,380	-1,109,735	-1,109,986
Onions (inc. shallots), green	-467,723	-450,740	-456,951	-1,014,560	-605,279	-449,996	-433,740	-398,715	-485,512	-704,913	-1,500,674	-1,684,516	-1,095,977
Lettuce and chicory	-254,404	-269,330	-287,955	-351,913	-261,584	-129,758	-199,273	-407,992	-649,389	-367,720	-667,664	-602,682	-711,113
Cow peas, dry	-528,293	-427,232	-370,984	-425,825	-328,711	-335,951	-308,203	-499,949	-703,501	-322,618	-423,256	-318,847	-709,620
Chick peas	-157,155	-230,426	-173,389	-128,223	-230,124	-265,846	-286,902	-422,859	-341,187	-343,583	-332,036	-313,748	-402,606
Garlic	-68,847	-78,663	-70,188	-90,777	-85,117	-99,202	-153,974	-231,175	-216,329	-225,616	-407,465	-523,884	-352,772
Cauliflowers and broccoli	-10,543	0	5	-6,770	-38,922	-85,469	-41,981	-105,054	-154,191	-193,622	-277,176	-218,131	-259,917
Cabbages and other brassicas	-106,254	-88,158	-150,276	-69,399	-66,085	-72,628	-73,449	-133,972	-158,364	-119,275	-171,354	-244,488	-198,969
Broad beans, horse beans, dry	74,730	58,199	-10,773	23,901	-40,461	-77,714	-132,504	-126,705	-238,766	-93,243	-124,214	-150,580	-181,468
Cucumbers and gherkins	28,797	249,062	5,079	18,602	32,435	85,186	96,370	8,698	-92,208	-23,694	-143,189	-38,001	-125,089
Leeks, other alliaceous veg	-26,753	-37,483	-33,132	-19,877	-11,977	-71,640	-15,586	-24,717	-27,340	-28,895	-46,754	-64,591	-67,646
Beans, green	20,716	70,456	34,905	40,600	88,214	26,863	-130,552	-120,026	-136,679	-153,448	-179,040	-93,338	-62,598
Peas, dry	-20,208	-24,091	-15,808	-17,916	-29,055	-20,155	-28,373	-258,974	-26,885	-42,188	-1,333,554	-199,516	-32,645
Pulses, nes	-56,959	-83,090	-55,720	-15,792	-18,155	-8,551	23,971	612	-35,709	-6,267	-39,142	-37,095	-20,486
Peas, green	-135	-4,205	1,164	3,650	-8,941	4,264	-26,482	-781	-3,905	-1,127	-3,141	-271	-473
Strawberries	-14,791	-7,350	-44,462	-24,492	-72,951	-174,809	-314,221	-307,182	-599,181	-478,437	-291,253	0	0
Watermelons	-184,290	126,149	558,608	942,745	217,271	248,640	80,323	-33,267	-73,808	-135,786	-112,495	0	0
Other melons (inc.cantaloupes)	-16,574	4,220	13,656	-24,726	-75,293	-103,466	-195,986	-161,927	-164,064	-180,294	-179,946	0	0
Artichokes	0	0	0	0	0	0	0	-17,651	139	-2,422	-512	40	4,431
Eggplants (aubergines)	31,677	118,532	41,137	32,750	143,600	173,108	77,972	72,250	51,712	26,677	4,769	14,308	42,179
Pumpkins, squash and gourds	-2,028	36,248	17,439	6,998	44,534	59,227	-2,512	45,230	-5,566	6,001	-66,975	-6,658	52,205
Taro (cocoyam)	125,327	151,003	77,525	67,156	248,059	466,613	360,937	416,713	421,557	484,319	389,625	362,546	79,647
Leguminous vegetables, nes	0	0	0	550	26,976	41,230	57,962	76,221	67,114	70,310	61,908	82,456	117,696
Spinach	978,041	941,739	833,766	1,006,542	814,452	1,155,348	1,168,652	992,909	812,973	496,267	258,904	195,625	137,592
Vegetables fresh nes	4,667,596	6,012,633	5,872,396	7,123,061	6,223,612	7,537,712	8,863,115	7,054,931	6,696,000	7,304,435	4,448,585	4,552,730	6,256,766
Potatoes (food)	20,953,789	29,822,812	18,945,559	25,715,855	27,248,403	36,579,748	39,106,327	55,173,205	45,502,735	36,801,816	31,321,104	51,025,319	31,536,160

Πηγή: Επεξεργασία δεδομένων

Το γράφημα 1.8 παρουσιάζει την αξία των εισαγωγών και εξαγωγών, καθώς και το εμπορικό ισοζύγιο για την περίοδο 2000-2012 για το σύνολο των λαχανικών.

Γράφημα 1.8. Εμπορικό ισοζύγιο φρέσκων λαχανικών (ευρώ)

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία

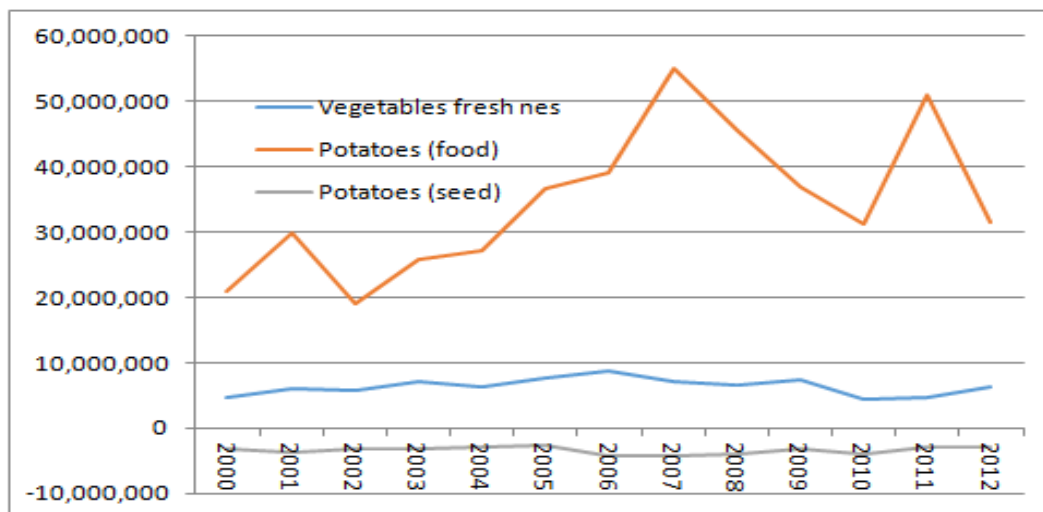
Όπως προκύπτει από το γράφημα 1.8 το εμπορικό ισοζύγιο φρέσκων λαχανικών παρουσιάζει διαχρονικά πλεόνασμα το οποίο ωστόσο βαίνει μειούμενο μετά από μια ανοδική πορεία την περίοδο 2002-2007. Το 2010 το εμπορικό πλεόνασμα βρισκόταν στο επίπεδο του 2000 (€20,6 εκ.) μετά από μια αύξηση την περίοδο 2002-2007 στο μέγιστο του επίπεδο (€53 εκ. το 2007). Από το 2007 και μετά, με εξαίρεση το 2011, η πορεία του εμπορικού πλεονάσματος είναι πτωτική. Σ' αυτό συμβάλλει αφενός η μείωση της αξίας των εξαγωγών, και η αύξηση της αξίας των εισαγωγών, αφετέρου. Πιο συγκεκριμένα, ενώ η αξία των εισαγωγών αυξήθηκε την περίοδο 2000-2012 με ετήσιο ρυθμό 10,7%, η αξία των εξαγωγών αυξήθηκε με ετήσιο ρυθμό 4,1% και το εμπορικό ισοζύγιο αυξήθηκε με ετήσιο ρυθμό 1,6%.

Από την άποψη του εμπορικού πλεονάσματος στα επί μέρους λαχανικά σημαντικότερο προϊόν παραμένει η πατάτα, ακολουθούμενη από την ομάδα των λαχανικών που δεν καταγράφονται ονομαστικά και περιλαμβάνουν κυρίως τα φυλλώδη λαχανικά, τα αρωματικά φυτά και τις κομμένες σαλάτες. Επίσης, θετικό εμπορικό πλεόνασμα παρατηρείται στο κολοκάσι, τις μελιτζάνες και το σπανάκι. Σε όλα τα υπόλοιπα λαχανικά το εμπορικό ισοζύγιο είναι αρνητικό.

Σύμφωνα με το γράφημα 1.9 το εμπορικό πλεόνασμα των πατατών ανέρχεται ετήσια πέραν των €30 εκ., ενώ εκείνο της ομάδας των φυλλωδών λαχανικών κυμαίνεται στα €4-7 εκ. Επίσης, το ισοζύγιο ως προς τον πατατόσπορο είναι αρνητικό

και ανέρχεται περίπου στα €3 εκ. περίπου, με τάσεις μείωσης τα τελευταία δύο χρόνια εξαιτίας της παραγωγής ντόπιου πατατόσπορου.

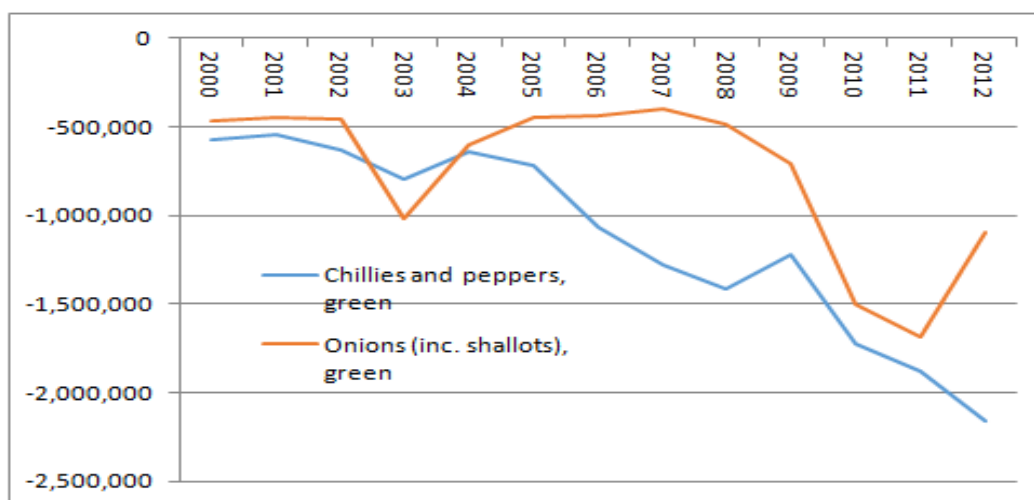
Γράφημα 1.9. Εμπορικό ισοζύγιο λαχανικών, πατατών και πατατόσπορου

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία

Σύμφωνα με το γράφημα 1.10 το εμπορικό ισοζύγιο φρέσκων κρεμμυδιών και πιπεριών είναι αρνητικό και ξεπερνά τα τελευταία χρόνια το ένα εκ. ευρώ για κάθε προϊόν ξεχωριστά. Μάλιστα την περίοδο 2012 το έλλειμμα στα πιπέρια ξεπέρασε τα 2 εκ. ευρώ.

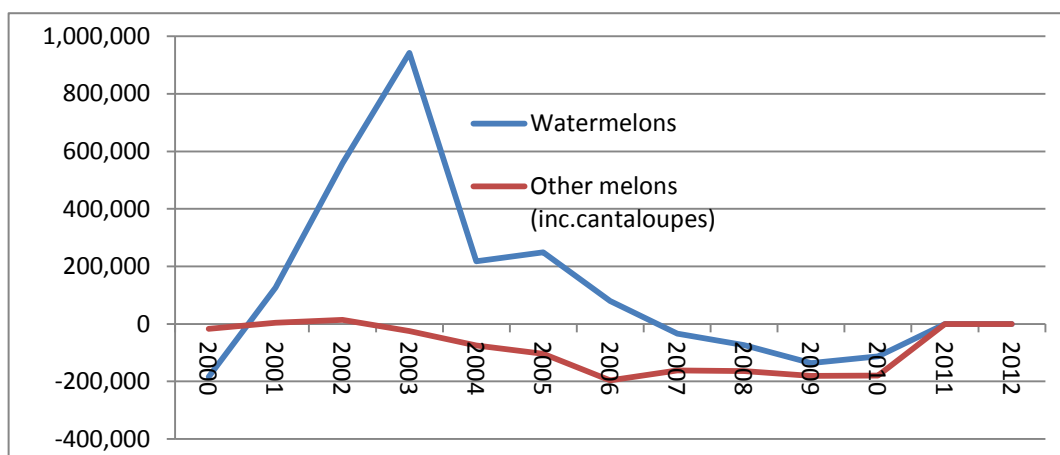
Γράφημα 1.10. Εμπορικό ισοζύγιο πιπεριών και κρεμμυδιών

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το εμπορικό ισοζύγιο για τα καρπούζια, χαρακτηριστικό εν πολλοίς της τάσης που ακολούθησε το εμπορικό ισοζύγιο για πολλά γεωργικά προϊόντα μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με το γράφημα 1.11 μέχρι το 2006, η Κύπρος παρουσίαζε εμπορικό πλεόνασμα ενώ μετά το 2007 καταγράφεται εμπορικό έλλειμμα. Σε ότι αφορά το πεπόνια από το 2003 και μετά το εμπορικό ισοζύγιο είναι αρνητικό. Το 2011 και το 2012 επανήλθε το εμπορικό ισοζύγιο για τα δύο αυτά προϊόντα.

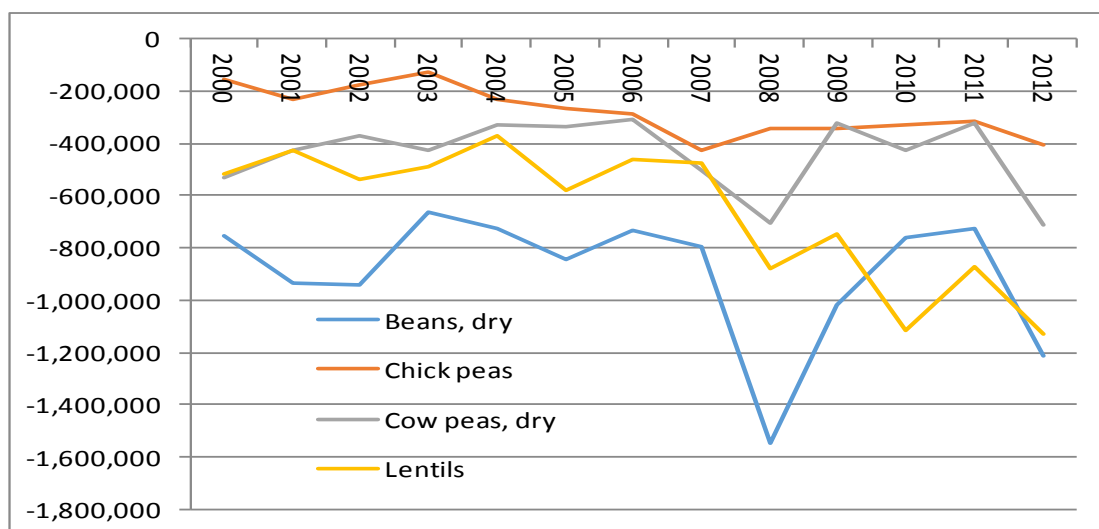
Γράφημα 1.11. Εμπορικό ισοζύγιο καρπουζιών και πεπονιών

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία

Η Κύπρος την τελευταία 15ετία έχει περιορίσει σημαντικά την παραγωγή της στην κατηγορία των οσπρίων. Σαν αποτέλεσμα, από το 2000 και μετά, το εμπορικό ισοζύγιο στην κατηγορία των οσπρίων είναι αρνητικό. Στην κατηγορία αυτή το μεγαλύτερο εμπορικό έλλειμμα παρουσιάζουν τα φασόλια και οι φακές. Συνολικά το εμπορικό έλλειμμα για τα ξηρά φασόλια, τα ρεβίθια, τα λουβιά και τις φακές, ξεπέρασε το 2012 τα 3 εκ. ευρώ (γράφημα 1.12).

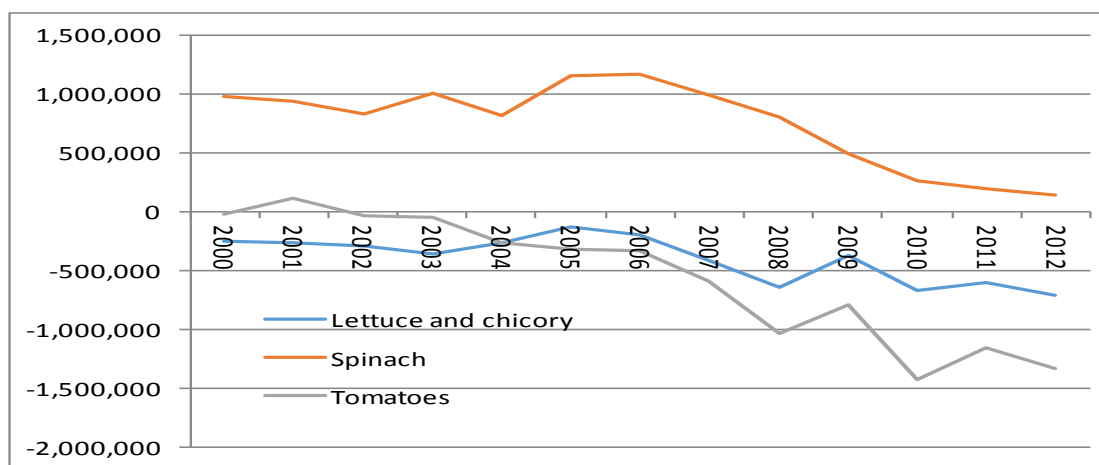
Γράφημα 1.12. Εμπορικό ισοζύγιο ξηρών φασολιών, ρεβιθιών, λουβιού και φακής

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία

Στο γράφημα 1.13 παρουσιάζεται το εμπορικό ισοζύγιο για το μαρούλι, το σπανάκι και τις τομάτες. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του σπανακιού, όπου σταδιακά το εμπορικό πλεόνασμα την περίοδο 2000-2012, τείνει τα τελευταία χρόνια να μετατραπεί σε έλλειμμα λόγω εισαγωγών. Στα μαρούλια και τα ραδίκια παρατηρείται την περίοδο 2000-2012 εμπορικό έλλειμμα, ενώ στις ντομάτες το σχετικά θετικό ισοζύγιο που υπήρχε μέχρι το 2003 έχει μετατραπεί σε εμπορικό έλλειμμα που ανήλθε στα €1,4 εκ. το 2010, ενώ βρισκόταν πάνω από €1 εκ. το 2011 και το 2012.

Γράφημα 1.13. Εμπορικό ισοζύγιο μαρουλιών, σπανακιού και ντοματών

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία

1.6. Βαθμός αυτάρκειας

Ο ΒΑ μπορεί να υπολογιστεί για μεμονωμένα προϊόντα, ομάδες προϊόντων με παρόμοια θρεπτική αξία και, μετά από κατάλληλη μετατροπή των εξισώσεων των βασικών προϊόντων, για το σύνολο όλων των προϊόντων. Στο πλαίσιο της επισιτιστικής ασφάλειας, ο ΒΑ χρησιμοποιείται συχνά για να δείξει το βαθμό στον οποίο μια χώρα στηρίζεται στους ιδίους πόρους παραγωγής, δηλαδή όσο υψηλότερη είναι η αναλογία τόσο μεγαλύτερη είναι η αυτάρκεια. Ενώ ο ΒΑ μπορεί να είναι το κατάλληλο εργαλείο για την εκτίμηση της κατάστασης εφοδιασμού για μεμονωμένα αγαθά, θα πρέπει να δίνεται προσοχή όταν πρόκειται για τη συνολική κατάσταση των τροφίμων. Στην περίπτωση, όμως, όπου ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής μιας χώρας για ένα εμπόρευμα, π.χ. άλλα σιτηρά, εξάγεται, ο ΒΑ μπορεί να είναι πολύ υψηλός, αλλά η χώρα ενδέχεται να χρειαστεί να εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εισαγωγές για να θρέψει τον πληθυσμό της. Ως εκ τούτου, το ποσοστό αυτάρκειας (όπως ορίζεται ανωτέρω) δεν μπορεί να είναι το συμπλήρωμα του 100 του βαθμού εξάρτησης από τις εισαγωγές, ή το αντίστροφο.

Ο Βαθμός Αυτάρκειας (ΒΑ) – Self Sufficiency Rate (SSR) και ο Βαθμός Εξάρτησης από τις Εισαγωγές (ΒΕΕ) -Imports Dependency Rate (IDR) υπολογίστηκαν με τις πιο κάτω φόρμουλες:

$$\text{Βαθμός Αυτάρκειας (SSR)} = \frac{\text{Παραγωγή} * 100}{(\text{Παραγωγή} + \text{Εισαγωγές} - \text{Εξαγωγές})}$$

$$\text{Βαθμός Εξάρτησης από Εισαγωγές (IDR)} = \frac{\text{Εισαγωγές} * 100}{(\text{Παραγωγή} + \text{Εισαγωγές} - \text{Εξαγωγές})}$$

Το συμπλήρωμα του λόγου αυτού (IDR) στο 100 αντιπροσωπεύει το μέρος της εγχώριας παραγωγής τροφίμων που έχει παραχθεί στην ίδια τη χώρα. Ωστόσο, θα πρέπει να έχουμε υπόψη ότι τα ποσοστά αυτά ισχύουν μόνο στην περίπτωση που οι εισαγωγές χρησιμοποιούνται για εγχώρια χρήση και δεν επανεξάγονται.

Ο πίνακας 1.3 που ακολουθεί, παρουσιάζει το βαθμό αυτάρκειας της Κύπρου στα φρέσκα λαχανικά που εξετάζονται.

Πίνακας 1.3. Βαθμός αυτάρκειας σε φρέσκα λαχανικά και όσπρια

Crop	Self-Sufficiency Ratio (SSR)										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Peas, dry	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Garlic	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Lentils	0.00	0.00	0.00	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.00
Onions (inc. shallots), green	0.03	0.04	0.05	0.02	0.05	0.04	0.05	0.07	0.04	0.03	0.02
Beans, dry	0.17	0.15	0.14	0.17	0.14	0.15	0.17	0.15	0.12	0.16	0.17
Chick peas	0.32	0.25	0.29	0.26	0.19	0.24	0.24	0.16	0.22	0.22	0.22
Potatoes (seed)	0.22	0.26	0.35	0.27	0.25	0.27	0.24	0.25	0.34	0.28	0.22
Cow peas, dry	0.15	0.24	0.25	0.20	0.22	0.23	0.23	0.17	0.21	0.32	0.27
Carrots and turnips	0.93	0.91	0.94	0.98	0.94	0.91	0.75	0.72	0.68	0.59	0.39
Chillies and peppers, green	0.89	0.87	0.86	0.83	0.83	0.79	0.73	0.71	0.66	0.65	0.60
Lettuce and chicory	0.84	0.86	0.85	0.82	0.82	0.83	0.77	0.68	0.64	0.67	0.62
Broad beans, horse beans, dry	1.27	1.05	0.82	0.88	0.75	0.71	0.65	0.59	0.52	0.68	0.66
Leeks, other alliaceou veg	0.89	0.88	0.89	0.94	0.94	0.82	0.95	0.91	0.89	0.89	0.84
Pulses, nes	0.53	0.41	0.49	0.58	0.61	0.73	0.82	0.77	0.64	0.81	0.86
Cauliflowers and broccoli	0.99	1.00	1.00	1.00	0.99	0.97	0.98	0.97	0.93	0.90	0.88
Strawberries	1.00	1.00	1.00	1.00	0.98	0.97	0.96	0.95	0.90	0.91	0.95
Tomatoes	1.00	1.00	1.00	1.00	0.99	0.99	0.99	0.99	0.97	0.98	0.95
Cabbages and other brassicas	0.96	0.97	0.96	0.99	0.99	0.98	0.98	0.95	0.97	0.98	0.95
Beans, green	1.00	1.01	1.00	1.01	1.01	1.01	0.98	0.98	0.98	0.98	0.98
Pumpkins, squash and gourds	1.00	1.01	1.00	1.00	1.01	1.01	1.00	1.01	1.00	1.00	0.98
Other melons (inc.cantaloupes)	0.99	1.00	1.00	1.00	1.00	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99	0.99
Cucumbers and gherkins	1.00	1.01	1.00	1.00	1.00	1.00	1.01	1.00	1.00	1.00	0.99
Watermelons	0.97	1.01	1.05	1.09	1.02	1.02	1.01	1.00	1.00	0.99	0.99
Peas, green	1.00	1.00	1.01	1.01	0.99	1.01	0.97	1.00	1.00	1.00	1.00
Onions, dry	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Artichokes	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
Eggplants (aubergines)	1.01	1.05	1.02	1.01	1.03	1.04	1.02	1.03	1.02	1.01	1.00
Leguminous vegetables, nes	1.00	1.00	1.00	1.00	1.01	1.02	1.03	1.03	1.02	1.02	1.01
Taro (cocoyam)	1.03	1.03	1.02	1.03	1.06	1.11	1.09	1.06	1.06	1.07	1.13
Spinach	3.79	2.93	2.28	2.77	1.93	3.53	2.39	6.14	2.53	2.04	1.35
Vegetables fresh nes	1.91	2.19	2.09	2.20	1.69	2.13	3.14	2.36	2.72	3.11	1.75
Potatoes (food)	2.64	2.78	2.84	2.90	2.76	1.85	3.04	3.60	4.31	3.27	3.01

Τα φρέσκα λαχανικά και όσπρια για τα οποία έγιναν υπολογισμοί μπορούν να καταταχθούν σε 4 ομάδες:

(α) Λαχανικά και όσπρια για τα οποία η Κύπρος στηρίζεται αποκλειστικά, ή σχεδόν αποκλειστικά στις εισαγωγές. Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν τα ξηρά μπιζέλια, τα σκόρδα, οι φακές, τα φρέσκα κρεμμύδια, τα ξηρά φασόλια, τα ρεβίθια, ο πατατόσπορος, τα ξηρά λουβιά και τα καρότα. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένα η έκταση που καλλιεργείται με καρότα έχει υπερδιπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια. Σε ότι αφορά τον ντόπιο πατατόσπορο αυτός χρησιμοποιείται σε μικρό βαθμό από τους παραγωγούς, αφού παράγεται πιο πρώιμα, και επομένως χρησιμοποιείται στην αρχή της καλλιεργητικής περιόδου. Στη συνέχεια προτιμάται ο εισαγόμενος από τους παραγωγούς.

(β) Λαχανικά και όσπρια για τα οποία μεγάλο μέρος παράγεται εγχώρια αλλά η κατανάλωση συμπληρώνεται σε ποσοστό πέραν του 20% με εισαγωγές.

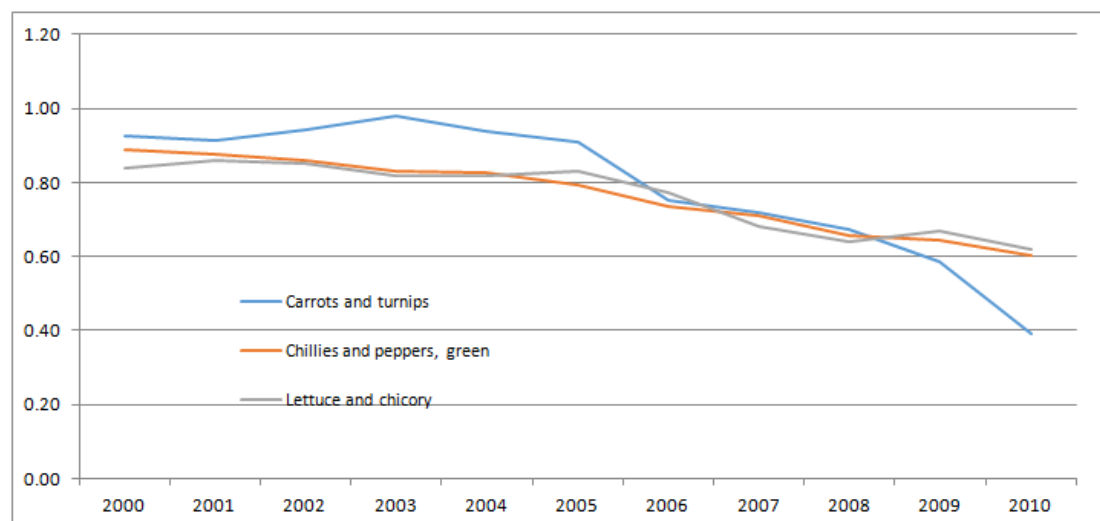
Αφορά τα πιπέρια και τις καντερές πιπεριές, τα μαρούλια και τα αντίδια και τα ξηρά κουκιά.

(γ) Λαχανικά και όσπρια στα οποία η Κύπρος παρουσιάζει πλήρη αυτάρκεια ή για τα οποία πραγματοποιούνται μικρές εισαγωγές. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα περισσότερα λαχανικά όπως πράσα, κουνουπίδια, μπρόκολα, κραμπί και τομάτες και μερικά όσπρια, για τα οποία πραγματοποιούνται εισαγωγές 5-16% της κατανάλωσης. Στο φρέσκο φασολάκι, τα κολοκύθια, τα πεπόνια, τα καρπούζια, τα αγγουράκια, το φρέσκο μπιζέλι, τα ξηρά κρεμμύδια, τις αγκινάρες και τις μελιτζάνες υπάρχει πλήρης αυτάρκεια, ενώ κατά καιρούς πραγματοποιούνται μικρές εισαγωγές. Στις τομάτες γίνονται εισαγωγές κατά περιόδους, όταν η παραγωγή στην Κύπρο είναι μικρή και οι τιμές ψηλές (εκτός εποχής).

(δ) Λαχανικά για τα οποία η Κύπρος υπερκαλύπτει την εγχώρια ζήτηση και για τα οποία πραγματοποιούνται εξαγωγές. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι πατάτες όπου η Κύπρος παράγει τριπλάσιες ποσότητες από την εγχώρια κατανάλωση, τα φρέσκα λαχανικά στα οποία η παραγωγή είναι σχεδόν διπλάσια από την κατανάλωση, το σπανάκι και το κολοκάσι, τα οποία παράγονται σε ποσότητες ελαφρά πάνω από την εγχώρια κατανάλωση.

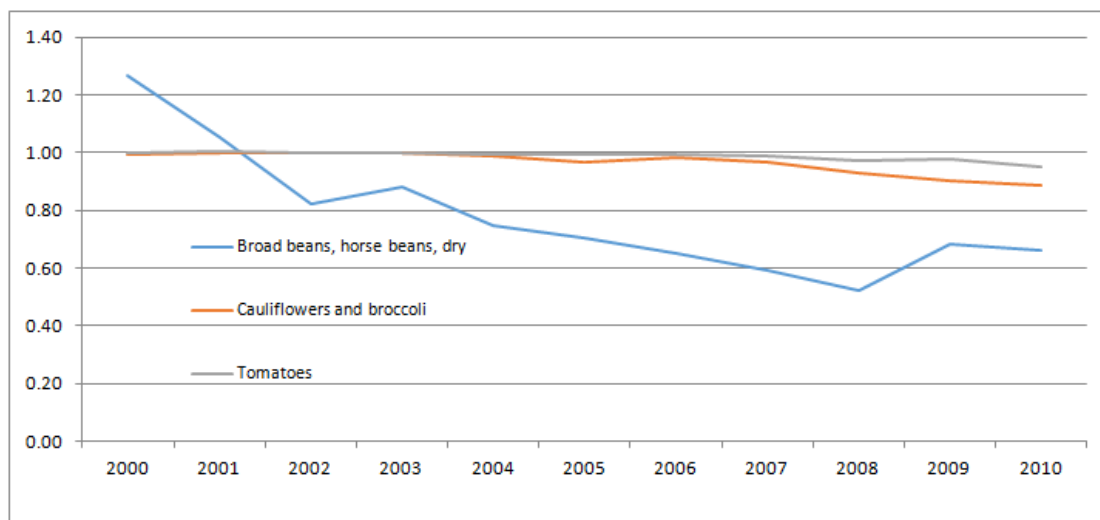
Στο γράφημα 1.14 που ακολουθεί φαίνεται ότι η σχετική αυτάρκεια που παρουσίαζε η Κύπρος για τα καρότα, τα πιπέρια και τα μαρούλια μέχρι το 2005 έχει μετατραπεί σε μεγάλη εξάρτηση από τις εισαγωγές. Οι μεγαλύτερες εισαγωγές το 2009 και το 2010 παρατηρούνται στα καρότα (41% και 61% της κατανάλωσης αντίστοιχα).

Γράφημα 1.14. Βαθμός αυτάρκειας σε καρότα, πιπέρια και μαρούλια

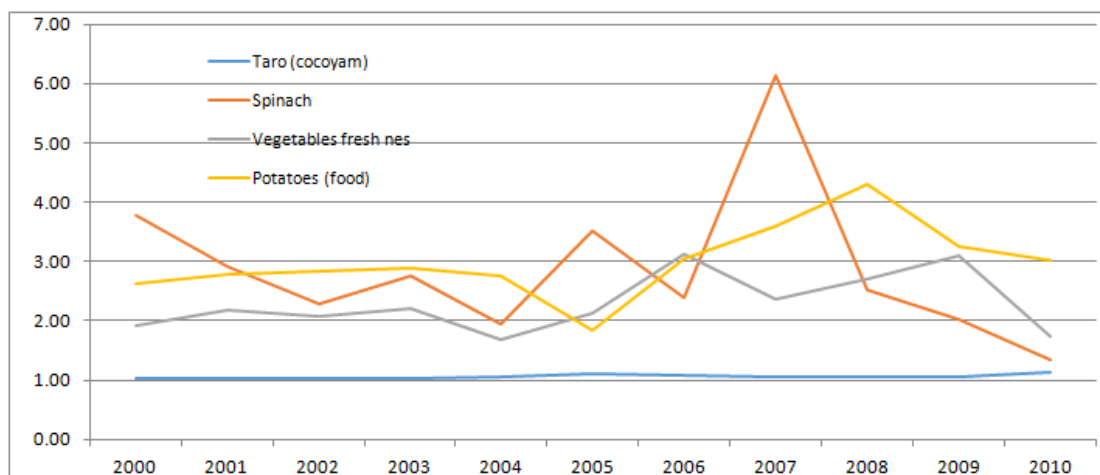
Το γράφημα 1.15 παρουσιάζει το βαθμό αυτάρκειας σε κουκιά, κουνουπίδι και κραμπιά. Στο κραμπί και στα κουνουπίδια η Κύπρος μέχρι το 2008 ήταν αυτάρκης. Αντίθετα στα κουκιά από το 2004 και μετά αυξάνει η εξάρτηση από τις εισαγωγές, με αποτέλεσμα το 2010 να εισάγονται ποσότητες που αντιστοιχούν στο 34% της εγχώριας κατανάλωσης.

Γράφημα 1.15. Βαθμός αυτάρκειας στα κουκιά, κουνουπίδι και κραμπί

Τα προϊόντα για τα οποία η Κύπρος υπερκαλύπτει τις ανάγκες της (κολοκάσι, σπανάκι, φρέσκα λαχανικά και πατάτες) παρουσιάζουν μια σχετική διαχρονική σταθερότητα ως προς το βαθμό αυτάρκειας. Σημαντικό στοιχείο από το γράφημα 1.16 είναι η σταθερή υπερκάλυψη της αυτάρκειας στα τέσσερα αυτά προϊόντα τα οποία αποτελούν τα κατά κύριο λόγο εξαγόμενα λαχανικά.

Γράφημα 1.16. Βαθμός αυτάρκειας σε κολοκάσι, σπανάκι, φρέσκα λαχανικά και πατάτες

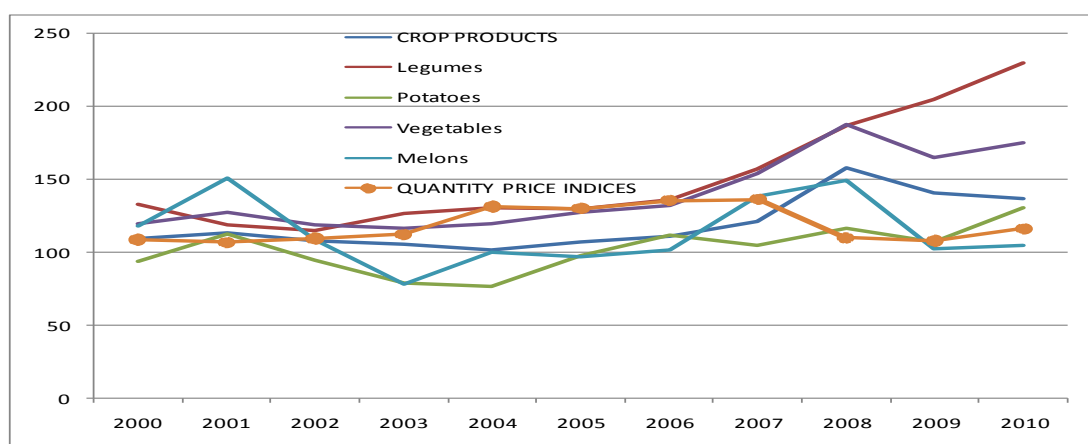

1.7. Τιμές παραγωγού και κόστος παραγωγής

Στη διάρκεια της περιόδου 2000-2010 οι τιμές παραγωγού των λαχανικών που εξετάζονται παρουσίασαν σημαντικές μεταβολές. Ένας τρόπος για να διακριβωθεί κατά πόσον η αύξηση των τιμών παραγωγού υπερκαλύπτει την αύξηση του κόστους παραγωγής, είναι μέσα από τη σύγκριση του δείκτη τιμών παραγωγής με το δείκτη τιμών εξόδων παραγωγής. Διευκρινίζεται ότι ενώ ο δείκτης τιμών παραγωγής αφορά μόνο τις τιμές των επί μέρους προϊόντων, ο δείκτης τιμών εξόδων παραγωγής αναφέρεται στο σύνολο των εξόδων και περιλαμβάνει έξοδα που στην περίπτωση των λαχανικών δεν είναι σχετικά (π.χ. έξοδα ζωοτροφών). Ωστόσο, παραμένει ένας καλός δείκτης για την πορεία των εξόδων παραγωγής διαχρονικά.

Το γράφημα 1.17 παρουσιάζει τη σύγκριση των δεικτών τιμών παραγωγού για το σύνολο της φυτικής παραγωγής, τα όσπρια, τις πατάτες, τα λαχανικά και τα πεπονοειδή, καθώς επίσης και το δείκτη τιμών των εξόδων παραγωγής. Όπως προκύπτει από το γράφημα 1.17 ο δείκτης τιμών των εξόδων αυξήθηκε την περίοδο 2000-2010 κατά 7%, ή με ετήσιο ρυθμό 0,64%. Την ίδια περίοδο, ο δείκτης τιμών παραγωγής του συνόλου της φυτικής παραγωγής αυξήθηκε κατά 25%, ή με ετήσιο ρυθμό 2,3%. Στα επί μέρους προϊόντα τη μεγαλύτερη αύξηση στο δείκτη τιμών παραγωγής είχαν τα όσπρια (72,5% ή 6,6% ετήσια). Ακολουθούν τα λαχανικά με συνολική αύξηση 46,1% (ετήσια 4,2%) και οι πατάτες (39,5% ή 3,6% ετήσια). Αντίθετα, ο δείκτης τιμών παραγωγού των πεπονοειδών την περίοδο 2000-2010 παρουσίασε μείωση 11,3% (ετήσια -1%).

Γράφημα 1.17. Σύγκριση δείκτη τιμών παραγωγής και δείκτη τιμών εξόδων παραγωγής (1995=100)

Ωστόσο, η γενική εικόνα είναι παραπλανητική ως προς τη σύγκριση των δεικτών τιμών παραγωγού και των τιμών εξόδων παραγωγής. Κι αυτό γιατί είναι δύσκολη η σύγκριση πάνω σε ετήσια βάση τόσο της μεταβολής των τιμών παραγωγής όσο και των τιμών των εξόδων παραγωγής. Καλύτερα συμπεράσματα προκύπτουν από τον πίνακα 1.4 ο οποίος παρουσιάζει ως ποσοστό (%) την ετήσια μεταβολή του δείκτη τιμών παραγωγής σε σύγκριση με την ετήσια μεταβολή του δείκτη τιμών εξόδων.

Πίνακας 1.4. Ετήσια μεταβολή δείκτη τιμών παραγωγής σε σύγκριση με το δείκτη τιμών εξόδων παραγωγής

YEARLY DIFFERENCE (CROP PRICE INDEX - QUANTITY PRICE INDEX * 100)											
PRODUCT	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
CROP PRODUCTS (TOTAL)	0,6	6,3	-1,9	-6,1	-22,9	-17,8	-18,2	-11,5	44,1	30,2	17,5
Legumes	22,5	11,4	5,2	12,8	-0,5	-0,5	0,4	15,1	70,2	89,6	97,4
Potatoes	-13,6	5,4	-13,3	-29,5	-41,8	-24,8	-17,4	-23,4	6,7	-0,2	12,6
Vegetables	10,0	19,6	9,1	3,8	-9,0	-1,8	-2,9	13,1	70,9	52,7	50,3
Melons	8,4	41,5	-0,8	-30,3	-23,6	-25,5	-25,0	1,6	36,3	-4,7	-10,2

Από τον πίνακα 1.4 προκύπτει ότι με εξαίρεση το 2004 και το 2005 ο δείκτης τιμών παραγωγής για τα όσπρια αυξανόταν με ψηλότερο ετήσιο ρυθμό του δείκτη τιμών εξόδων. Τις χρονιές 2008-2010 η αύξηση του δείκτη τιμών παραγωγής των οσπρίων ήταν πέραν του 70% της αύξησης του δείκτη τιμών των εξόδων. Για τις πατάτες, εκτός από τις χρονιές 2001, 2008 και 2010 η ετήσια αύξηση του δείκτη τιμών παραγωγού αυξανόταν με ρυθμό κάτω από τον ετήσιο δείκτη τιμών των εξόδων. Στην περίπτωση των λαχανικών, με εξαίρεση τις χρονιές 2004, 2005 και 2006, ο δείκτης τιμών παραγωγής βρισκόταν αρκετά πάνω από το δείκτη τιμών των εξόδων. Μάλιστα, τις τελευταίες τρεις χρονιές (2008 μέχρι 2010) η διαφορά ήταν πέραν του 50%. Σε ότι αφορά τα πεπονοειδή, από τη σειρά των 11 χρόνων, μόνο για 4 χρονιές ο δείκτης τιμών παραγωγής βρισκόταν πάνω από το δείκτη τιμών των εξόδων (2000, 2001, 2007 και 2008).

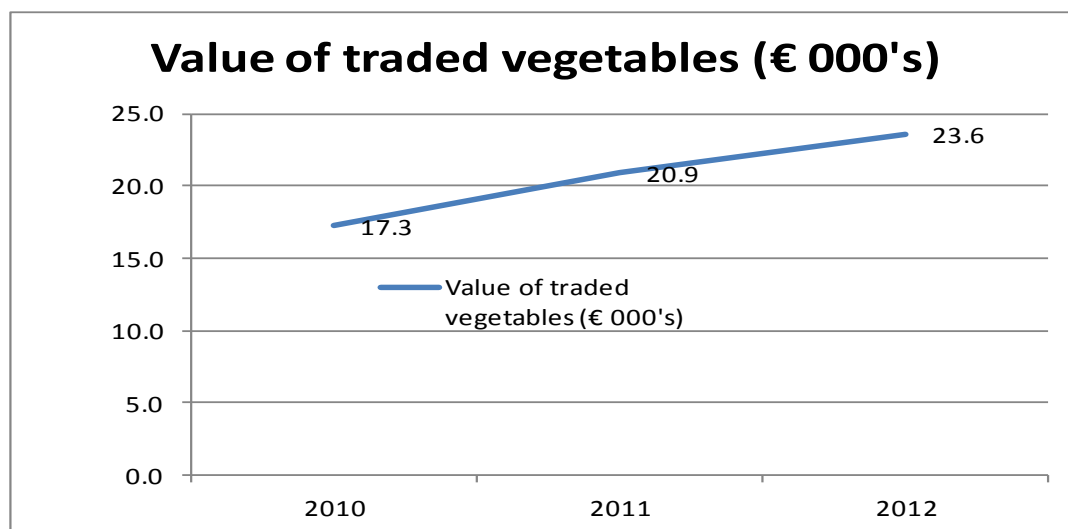
Από το γράφημα 1.17 και τον πίνακα 1.4 προκύπτει ότι τα όσπρια και τα λαχανικά εξασφαλίζουν τιμές πολύ ψηλότερες από την αύξηση του κόστους παραγωγής καθώς από το 2006 και μετά ο δείκτης τιμών παραγωγού βρίσκεται σταθερά ψηλότερα από το δείκτη τιμών των εξόδων. Ως εκ τούτου, τεκμαίρεται ότι οι δύο αυτές κατηγορίες προϊόντων διατηρούν καλύτερες προοπτικές κερδοφορίας. Αντίθετα, οι πατάτες και τα πεπονοειδή βρίσκονται οριακά κάτω ή πάνω από την αύξηση του κόστους παραγωγής και ως εκ τούτου φαίνεται ότι δεν παρουσιάζουν

καλές προοπτικές κερδοφορίας καθώς οι τιμές παραγωγού μετά βίας καλύπτουν την αύξηση των εξόδων παραγωγής.

1.8 Διακίνηση λαχανικών μέσω των Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών

Με βάση τον περί Αναγνώρισης Οργανώσεων Παραγωγών Γεωργοκτηνοτροφικών Προϊόντων Νόμο του 2002 έχουν αναγνωριστεί μέχρι σήμερα 33 Ομάδες και Οργανώσεις Παραγωγών. Από αυτές, την περίοδο 2010-2012 εννέα ασχολήθηκαν με τη διακίνηση φρέσκων λαχανικών. Όπως φαίνεται στο γράφημα 1.18, η αξία παραγωγής που διακινήθηκε από τις 9 Ο.Π. ανήλθε την περίοδο 2010-2012 στα €62 εκ. περίπου. Συγκεκριμένα, η αξία λαχανικών που διακινήθηκε από τις υπό αναφορά Ο.Π. το 2010 ήταν €17,3 εκ., το 2011 έφτασε στα €20,9 εκ. και το 2012 ήταν €23,6 εκ. Παρατηρείται ότι από το 2010 μέχρι το 2012 η αξία λαχανικών που διακινήθηκε από τις Ο.Π. αυξήθηκε κατά 36%.

Γράφημα 1.18. Αξία λαχανικών που διακινήθηκε από τις Ομάδες και Οργανώσεις Παραγωγών

Για το 2010 που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από τη Στατιστική Υπηρεσία, η αξία λαχανικών που διακινήθηκε από τις Ο.Π. ανήλθε μόλις στο 15% της συνολικής αξίας παραγωγής των λαχανικών παγκύπρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΥΝΑΜΕΩΝ, ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ, ΚΙΝΔΥΝΩΝ, ΕΥΚΑΙΡΙΩΝ – (ΔΑΚΕ SWOT) ΓΙΑ ΤΑ ΛΑΧΑΝΙΚΑ

2.1. Εισαγωγή

Η καλλιέργεια των λαχανικών στην Κύπρο παρουσιάζει κάποια δυνατά σημεία (strengths) και αντιμετωπίζει κάποιες αδυναμίες (weaknesses). Παράλληλα, ο τομέας των λαχανικών είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί ευκαιρίες (opportunities) που παρουσιάζονται εφόσον καταφέρει να αντιμετωπίσει με επιτυχία τις απειλές (threats) που διαφαίνεται ότι αποτελούν τροχοπέδη στην περαιτέρω ανάπτυξη του τομέα. Μέσα από την ανάλυση ΔΑΚΕ (SWOT) που ακολουθεί σκιαγραφούνται οι προοπτικές του τομέα των λαχανικών.

Ο πίνακας 2.1 παρουσιάζει περιληπτικά τα δυνατά και αδύνατα σημεία, τις ευκαιρίες και τις απειλές που αντιμετωπίζει σήμερα ο τομέας της λαχανοκαλλιέργειας.

Πίνακας 2.1 ΔΑΚΕ ανάλυση για τα Λαχανικά

<u>Δυνάμεις</u>	<u>Αδυναμίες</u>
<ul style="list-style-type: none">• Η χρήση βελτιωμένων ποικιλιών συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας και στην αύξηση της παραγωγής.• Οι παραδοσιακές καλλιέργειες (κολοκάσι, αρωματικά, πατάτες κοκκινογής, κλπ), τα προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ και τοπικά μπορούν να διαφοροποιήσουν την παραγωγή και να συμβάλουν στη διάθεση.• Η χρήση νέων ειδών (π.χ. Iceberg) αυξάνουν τη διατροφική γκάμα του καταναλωτή.• Η χρήση νέων συστημάτων καλλιέργειας (π.χ. υδροπονία), βελτιώνει την ποιότητα και αυξάνει την παραγωγή.• Το κλίμα της Κύπρου επιτρέπει την παραγωγή μεγάλου φάσματος λαχανικών.• Αρκετά από τα φυλλώδη λαχανικά μπορούν να καλλιεργηθούν ολόχρονα• Το μεγάλο τουριστικό ρεύμα στην Κύπρο μπορεί να απορροφήσει μεγάλο μέρος της παραγωγής	<ul style="list-style-type: none">• Συχνές καταστροφές από ακραία καιρικά φαινόμενα των υπαίθριων καλλιέργειών, κυρίως στις ορεινές περιοχές.• Η συνεχής μονοκαλλιέργεια δημιουργεί προβλήματα με ασθένειες εδάφους.• Μεγάλες ανάγκες ορισμένων φυτών σε νερό (π.χ. κολοκάσι)• Συχνά προβλήματα με εχθρούς και ασθένειες.• Προβλήματα με νιτρικά λόγω χρήσης αζωτούχων λιπασμάτων και με υπολείμματα φυτοφαρμάκων.• Το υψηλό κόστος παραγωγής.• Ο ρυθμιστικός ρόλος της χονδρικής αγοράς Λευκωσίας στον καθορισμό τιμών.• Προβλήματα διάθεσης προϊόντων, χαμηλές τιμές παραγωγού, περίοδοι που παρατηρείται υπερπαραγωγή.• Ο περιορισμένος βαθμός οργάνωσης και ο τρόπος λειτουργίας των Ομάδων Παραγωγών Λαχανικών

<ul style="list-style-type: none"> • Η υπάρχουσα υποδομή και τεχνογνωσία μπορούν να υποστηρίξουν την επέκταση της παραγωγής λαχανικών 	
<p><u>Ευκαιρίες</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Δυνατότητα χρήσης νερού για άρδευση από διάφορες πηγές (φράγματα, ανακύκλωση, κλπ) που περιορίζουν τα προβλήματα έλλειψης νερού και επιτρέπουν καλύτερο προγραμματισμό της παραγωγής. • Η παραγωγή νέων ειδών (π.χ. κομμένης/ έτοιμης σαλάτας) διευρύνει τις προοπτικές εμπορίας. • Υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης της τυποποίησης προϊόντων. • Περιθώρια διάθεσης γ. προϊόντων μέσω μεταποίησης για παγωτό, μαρμελάδες, κλπ (π.χ. φράουλα). • Η χρήση νέων υποκειμένων μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση ασθενειών • Η υπογραφή συμβολαίων παραγωγής μπορεί να εξαλείψει την αβεβαιότητα και να διασφαλίσει ικανοποιητικό γεωργικό εισόδημα 	<p><u>Κίνδυνοι/Απειλές</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Για μεγάλο χρονικό διάστημα οι παραγωγοί παραμένουν απλήρωτοι για προϊόντα που διαθέτουν στο εμπόριο. • Ο εντεινόμενος ανταγωνισμός από ομοειδή κοινοτικά και προϊόντα τρίτων χωρών, τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στο εξωτερικό. • Ενδεχόμενη μείωση της ζήτησης λόγω της οικονομικής κρίσης και στροφή σε νέα είδη ή υποκατάστατα (π.χ. κατεψυγμένα). • Μειωμένος περιοδικά χώρος στα αεροπλάνα—Υψηλό κόστος αεροπορικής μεταφοράς • Οι νέες πρόνοιες της ΚΑΠ, που ενδεχομένως θα περιορίσουν τις επιδοτήσεις λόγω διασύνδεσής τους με τους κανόνες πολλαπλής συμμόρφωσης • Η πιθανή ανεξέλεγκτη παραγωγή λαχανικών λόγω της ένταξης νέων στη γεωργία μπορεί να οδηγήσει σε απορύθμιση της αγοράς. • Ο ανταγωνισμός μεταξύ των Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών

2.2. ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ (Strengths)

Τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα μετά την ένταξη στην ΕΕ, η ελεύθερη κυκλοφορία σπόρων και γενετικού υλικού επέτρεψε την εισαγωγή και καλλιέργεια στην Κύπρο πιο παραγωγικών και ποιοτικά ανώτερων ποικιλιών λαχανικών. Η δυνατότητα αυτή επιτρέπει στους παραγωγούς να προσαρμόζουν σχεδόν άμεσα την παραγωγή τους στις απαιτήσεις των καταναλωτών και να ανταποκρίνονται έγκαιρα στις νέες ανάγκες που προκύπτουν, είτε για κάλυψη της εγχώριας ζήτησης ή και για εξαγωγές. Παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων είναι οι διάφοροι τύποι μαρουλιού, οι έγχρωμες πιπεριές, οι κομμένες σαλάτες, κλπ.

Η ανάλυση των στατιστικών δεδομένων στο πρώτο κεφάλαιο, έδειξε ότι κάποιες παραδοσιακές καλλιέργειες, όπως για παράδειγμα το κολοκάσι, βρίσκουν διέξοδο στην εγχώρια αγορά ενώ παράλληλα διατηρούν ακέραιες τις προοπτικές τους για εξαγωγές. Σε επί μέρους προϊόντα, παρατηρείται σταθερή αύξηση των ποσοτήτων που τυγχάνουν εμπορίας. Πρόκειται για είδη τα οποία αν και παραδοσιακά, μέχρι

σήμερα δεν τους είχε δοθεί η απαραίτητη σημασία. Παραδείγματα τέτοιων προϊόντων είναι οι χωστές, τα κυπριακά κολοκύθια (πάλκαπα, ταμπούρες) και τα τσακρίδια. Τυχόν κατοχύρωση των παραδοσιακών αυτών προϊόντων, μέσω εθνικών ή ευρωπαϊκών εμπορικών σημάτων θα δώσει περαιτέρω ώθηση στην παραγωγή και εμπορία τους.

Κύριο χαρακτηριστικό των σύγχρονων κοινωνιών είναι η γρήγορη εναλλαγή των καταναλωτικών συνηθειών, ως αποτέλεσμα αφενός της αύξησης του βιοτικού επιπέδου και της ραγδαίας εξέλιξης στη μεταφορά καταναλωτικών προτύπων από μια χώρα σε άλλη αφετέρου, ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης. Μέσα σε αυτό το ρευστό κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον νέα είδη λαχανικών βρίσκουν τη θέση τους στα ράφια των υπεραγορών και στις κουζίνες των καταναλωτών. Παραδείγματα τέτοιων νέων ειδών είναι τα μαρούλια (iceberg, κοκκινόφυλλο, κλπ) και οι κομμένες έτοιμες σαλάτες. Κάποια από τα είδη αυτά παράγονται στην Κύπρο και συμβάλλουν με επιτυχία στην κάλυψη της εγχώριας ζήτησης και στην εξαγωγική προσπάθεια.

Η κυπριακή γεωργία, μέσω των επενδύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης μετατρέπεται σιγά-σιγά από οικογενειακής μορφής σε εμπορική. Στην κατηγορία της εμπορικής γεωργίας εντάσσονται τα συστήματα υδροπονίας τα οποία απαιτούν μεγάλο αρχικό ύψος επένδυσης, υψηλό λειτουργικό κόστος, χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και άριστη τεχνική και επαγγελματική κατάρτιση των γεωργών που τα εφαρμόζουν. Στα συστήματα υδροπονίας μπορούν να παραχθούν ολόχρονα, κάτω από ελεγχόμενες συνθήκες, λαχανικά υψηλής ποιότητας. Ιδιαίτερα τα κλειστά συστήματα υδροπονίας είναι σε θέση να δώσουν απάντηση τόσο στις περιβαλλοντικές προκλήσεις της γεωργίας καθώς θεωρούνται φιλικά προς το περιβάλλον, όσο και στις απαιτήσεις των καταναλωτών καθώς παράγουν προϊόντα ποιοτικά ανώτερα. Από τη στατιστική επεξεργασία στο πρώτο κεφάλαιο φαίνεται ότι οι εκτάσεις υδροπονίας εμφανίζουν σταθερά αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια.

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της κυπριακής γεωργίας είναι οι ευνοϊκές συνθήκες κάτω από τις οποίες αναπτύσσεται. Η Κύπρος μπορεί να παράγει σχεδόν τα πάντα, από τροπικά και υποτροπικά προϊόντα μέχρι είδη που καλλιεργούνται σε πιο ψυχρά κλίματα. Στην περίπτωση των λαχανικών πρακτικά δεν υπάρχουν εδαφοκλιματικοί περιορισμοί στην παραγωγή τους καθώς ακόμα και εκεί που υπάρχουν προβλήματα μπορεί να γίνει παραγωγή σε ελεγχόμενες συνθήκες (θερμοκήπια, δικτυοκήπια, υδροπονία, κλπ). Επιπρόσθετα, οι ευνοϊκές

κλιματολογικές συνθήκες της Κύπρου επιτρέπουν, υπό κάποιες προϋποθέσεις, την καλλιέργεια των λαχανικών καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό καθώς μπορεί να γίνει κλιμάκωση και ορθός προγραμματισμός της παραγωγής, ανάλογα με τη ζήτηση της αγοράς.

Το μεγάλο τουριστικό ρεύμα που κατακλύζει την Κύπρο απορροφά μεγάλο ποσοστό της ντόπιας παραγωγής λαχανικών. Με σωστούς χειρισμούς από την πλευρά των εμπλεκομένων στην αλυσίδα παραγωγής και εμπορίας θα μπορούσε οι ανάγκες των τουριστικών μονάδων σε λαχανικά να καλύπτονται εξολοκλήρου από ντόπια λαχανικά.

Σημαντικό δυνατό στοιχείο στην παραγωγή λαχανικών είναι η υφιστάμενη παραγωγική δομή που περιλαμβάνει την τεχνολογική υποδομή (θερμοκήπια, εξοπλισμό, κλπ) καθώς και τη μακροχρόνια τεχνογνωσία και επαγγελματική εμπειρία των κύπριων γεωργών. Τα στοιχεία αυτά είναι απαραίτητα και υποστηρικτικά, είτε για περαιτέρω επέκταση του τομέα, είτε για τη στροφή του προς νέα είδη τα οποία ενδεχόμενα ζητά η αγορά. Επίσης, η υπάρχουσα παραγωγική βάση μπορεί να υποστηρίξει σχετικά εύκολα την ένταξη νέων γεωργών, είτε μέσα από το θεσμό του mentoring ή και με σύντομη επαγγελματική εκπαίδευση των ενδιαφερομένων κατευθείαν από υφιστάμενους παραγωγούς ως μέρος της απόκτησης εργασιακής πείρας.

2.3. ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ (Weaknesses)

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία από τη Μετεωρολογική Υπηρεσία, στην Κύπρο κάθε πέντε χρόνια παρατηρείται ένας χρόνος ανομβρίας, ή βροχόπτωσης κάτω ή πολύ κάτω από το κανονικό. Τα τελευταία χρόνια, τα φαινόμενα χαμηλής βροχόπτωσης έχουν ενταθεί ως αποτέλεσμα και της κλιματικής αλλαγής. Επιπρόσθετα, κατά καιρούς εμφανίζονται ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως χαλαζόπτωση, πλημμύρες, κλπ, που συχνά οδηγούν στην καταστροφή της εσοδείας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των σοβαρών επιπτώσεων που προκαλούν τα καιρικά φαινόμενα στη γεωργία ήταν η περίπτωση της ανομβρίας του 2008, όταν καταστράφηκε σχεδόν ολοκληρωτικά η γεωργική παραγωγή. Στο βαθμό που η γεωργική δραστηριότητα διεξάγεται στον ανοικτό αγρό οι επιπτώσεις από τις αντίξοες καιρικές συνθήκες είναι αναπόφευκτες. Υπάρχει ωστόσο η δυνατότητα, ιδιαίτερα στην περίπτωση των λαχανικών, αυτά να παράγονται σε ελεγχόμενες συνθήκες οπότε οι κίνδυνοι από τις καιρικές συνθήκες πρακτικά εξουδετερώνονται.

Οι περιορισμένοι φυσικοί πόροι της Κύπρου και ιδιαίτερα κατάλληλης γεωργικής γης, συμβάλλουν στην εμφάνιση του φαινομένου της μονοκαλλιέργειας. Η συνεχής καλλιέργεια στο ίδιο χωράφι οδηγεί σε υποβάθμιση του εδάφους και στην εμφάνιση ασθενειών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι περιπτώσεις των σιτηρών και των θερμοκηπίων. Τα τελευταία χρόνια με την ένταξη εκτάσεων στο σύστημα του τριετούς κύκλου αμειψισποράς μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης το φαινόμενο έχει αρχίσει να περιορίζεται. Το πρόβλημα της μονοκαλλιέργειας μπορεί με σωστούς χειρισμούς από τους γεωργούς να καταστεί διαχειρίσιμο.

Εκτός από το έδαφος, ο δεύτερος πόρος παραγωγής, δηλαδή το νερό, βρίσκεται σε περιορισμένες ποσότητες. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα αφενός να εφαρμόζονται περιοριστικά μέτρα στις ποσότητες νερού που διατίθενται από τα κυβερνητικά υδατικά έργα και αφετέρου να παρατηρείται υπεράντληση των υδροφορέων από τις ιδιωτικές γεωτρήσεις, που οδηγεί σε υφαλμύριση του νερού σε συγκεκριμένες περιοχές. Οι περιορισμένες ποσότητες διαθέσιμου νερού επιβάλλουν τη λήψη των κατάλληλων μέτρων για ορθολογική χρήση έτσι ώστε η αποδοτικότητα νερού άρδευσης να μεγιστοποιείται. Παρά ταύτα, σήμερα παράγονται στην Κύπρο λαχανικά για τα οποία απαιτούνται τεράστιες ποσότητες νερού. Για παράδειγμα, το κολοκάσι απαιτεί οχταπλάσιες κατά μέσο όρο ποσότητες από τις πατάτες. Εκτιμάται ότι περιπτώσεις όπου η χρήση του νερού είναι ασύμφορη θα ρυθμιστούν με τη νέα τιμολόγηση του νερού. Επίσης, η ένταξη του ανακυκλωμένου νερού στο υδατικό ισοζύγιο με τους ελάχιστους περιορισμούς, όπως η απαγόρευση χρήσης του σε λαχανικά που καταναλώνονται νωπά (π.χ. φυλλώδη λαχανικά) επιτρέπει την ασφαλή παραγωγή τους με χαμηλότερο κόστος.

Εκτός από το ευνοϊκό κλίμα που υποβοηθά την ανάπτυξη και εξάπλωση φυτικών εχθρών και ασθενειών, η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ και η ελεύθερη διακίνηση γεωργικών προϊόντων και φυτικού υλικού έχουν συμβάλει σημαντικά στην εισαγωγή νέων εχθρών. Πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί το έντομο *tuta absoluta* που εισήχθη το 2009 στην Κύπρο και απείλησε με ολοκληρωτική καταστροφή την τοματοκαλλιέργεια. Το πρόβλημα με τους φυτικούς εχθρούς και ασθένειες επιδεινώνεται εξαιτίας της απόσυρσης μεγάλου αριθμού φυτοπροστατευτικών σκευασμάτων. Η εμφάνιση νέων εχθρών και ασθενειών αυξάνει περαιτέρω το ήδη αυξημένο κόστος παραγωγής. Προκειμένου να μετριαστούν οι κίνδυνοι από νέους εχθρούς και ασθένειες θα πρέπει οι κρατικές υπηρεσίες να βρίσκονται σε εγρήγορση

στα σημεία εισαγωγής γεωργικών προϊόντων και να ανταποκρίνονται άμεσα σε νέα περιστατικά έτσι ώστε ο κίνδυνος να αντιμετωπίζεται έγκαιρα.

Η σύγχρονη γεωργία χαρακτηρίζεται από ένταση στη χρήση των εισροών. Συχνά, η χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων έχει δημιουργήσει αμφιβολίες στους καταναλωτές για τις πρακτικές που χρησιμοποιούν οι γεωργοί στην παραγωγική διαδικασία. Για το λόγο αυτό το κίνημα της βιολογικής γεωργίας, η οποία χαρακτηρίζεται ως γεωργία χαμηλών εισροών, βρίσκει όλο και μεγαλύτερη απήχηση στις τάξεις των καταναλωτών. Το πρόβλημα με τα νιτρικά στα λαχανικά τέθηκε πριν μερικά χρόνια από το Τμήμα Γεωργίας και αυτή τη στιγμή βρίσκεται σε εξέλιξη στο Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών ερευνητική πρόταση που μελετά τη συμπεριφορά των νιτρικών. Προκειμένου να καθυστερούνται οι ανησυχίες των καταναλωτών θα πρέπει μέσα από την παραγωγική διαδικασία και τους σχετικούς ελέγχους να διασφαλιστεί η ανιχνευσιμότητα (traceability) της διαδικασίας παραγωγής.

Το κόστος παραγωγής γεωργικών προϊόντων στην Κύπρο είναι κατά γενική ομολογία υψηλό. Σε αυτό συμβάλλουν αφενός οι υψηλές τιμές των εισροών (φυτοφάρμακα, λιπάσματα, νερό, εργασία, καύσιμα, κλπ) και αφετέρου το μικρό μέγεθος και ο πολυτεμαχισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που εμποδίζουν την επίτευξη οικονομιών κλίμακος. Το μέγεθος του κλήρου των εκμεταλλεύσεων είναι δύσκολο να αυξηθεί με βάση το κόστος κτήσης της γης και το υφιστάμενο σύστημα κληρονομής. Στις περιπτώσεις όμως που αυτό επιτυγχάνεται, είτε με την ενοικίαση είτε με την αγορά γης, οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις μπορούν να αποκτήσουν επιχειρηματική μορφή και να μειώσουν το κόστος ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις εκείνο που μπορεί και θα πρέπει να γίνει είναι η συνένωση δυνάμεων έτσι ώστε η αγορά των γεωργικών εφοδίων να γίνεται μαζικά. Επίσης, ακριβός μηχανικός εξοπλισμός αλλά και νέα τεχνολογία που είναι δύσκολο να αποκτηθεί από τον κάθε γεωργό ξεχωριστά θα πρέπει να αγοράζεται και να χρησιμοποιείται από κοινού από τα μέλη των Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών. Στην περίπτωση των λαχανικών δραστηριοποιούνται 9 Ομάδες και Οργανώσεις Παραγωγών οι οποίες θα πρέπει να διαδραματίσουν ορθά τον ρόλο για τον οποίο συστάθηκαν, δηλαδή να αυξήσουν αφενός την επιρροή τους στην τροφοδοσία της αγοράς με ποιοτικά και σε προσιτές τιμές προϊόντα και αφετέρου να βελτιώσουν το εισόδημα των μελών τους μειώνοντας το κόστος παραγωγής.

Ο κεντρικός καθορισμός των λιανικών τιμών για όλη την Κύπρο στη χονδρική αγορά Λευκωσίας, από μικρό αριθμό χονδρεμπόρων (που σε μερικές περιπτώσεις δεν

υπερβαίνει τους 5), εμπερικλείει κινδύνους χειραγώγησης των τιμών, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις στενότητας προσφοράς. Για βελτίωση της κατάστασης θα μπορούσε να επιδιωχθεί αποκέντρωση της τιμολόγησης με τη δημιουργία επαρχιακών αποθετηρίων και ο καθορισμός των τιμών με βάση την προσφορά και τη ζήτηση στο επίπεδο αυτό. Για τον καθορισμό της τιμής θα λαμβάνεται υπόψη η προσφορά και η ζήτηση σε επαρχιακό επίπεδο και τα πραγματικά έξοδα εμπορίας (κυρίως μεταφορικά) που διαφέρουν στην κάθε επαρχία. Εξέλιξη που θα επιτρέψει τη διαφοροποίηση της τιμής καταναλωτή από επαρχία σε επαρχία.

Κατά καιρούς παρατηρούνται στην Κύπρο μικρότερα ή μεγαλύτερα προβλήματα στη διάθεση γεωργικών προϊόντων. Αυτό είναι αναμενόμενο σε κάποιο βαθμό καθώς η προσφορά στην περίπτωση των λαχανικών αγρού είναι ταυτισμένη με τις κλιματολογικές συνθήκες. Επίσης, οι παραγωγοί όταν προβαίνουν σε προγραμματισμό της καλλιέργειας λαμβάνουν υπόψη τις τιμές που εξασφάλισαν τα προϊόντα τους τις προηγούμενες χρονιές. Σαν αποτέλεσμα, προϊόντα που εξασφάλισαν καλές τιμές την προηγούμενη χρονιά παρουσιάζουν μεγαλύτερη πιθανότητα να αντιμετωπίσουν προβλήματα την επόμενη χρονιά καθώς περισσότεροι παραγωγοί τείνουν να τα καλλιεργήσουν. Το φαινόμενο αυτό εμφανίζεται πολύ συχνά στα πεπονοειδή. Άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματική διάθεση των προϊόντων είναι η ύπαρξη ή μη εξαγωγών, η απορρόφηση μέρους της πρωτογενούς παραγωγής από τη μεταποιητική βιομηχανία και τους οργανισμούς δημόσιας ωφέλειας (π.χ. νοσοκομεία, στρατόπεδα, κλπ), καθώς και η δυνατότητα εναλλακτικής χρήσης της πρωτογενούς παραγωγής (π.χ. ξήρανση, απόσταξη, ψύξη ή κατάψυξη, κλπ). Λόγω του μικρού μεγέθους της εγχώριας αγοράς τυχόν διάθεση μικρού μέρους της παραγωγής σε εναλλακτικές διεξόδους είναι σε θέση να αποσοβήσει τα προβλήματα εμπορίας. Μεγάλη άμβλυνση στο πρόβλημα της διάθεσης μπορεί να επιτευχθεί με τη συνολολόγηση συμβολαίων παραγωγής μεταξύ παραγωγών και εμπορευομένων ή τελικών χρηστών (συμβολαιακή γεωργία). Επίσης, ο ορθός προγραμματισμός της παραγωγής μέσω των Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών μπορεί να περιορίσει σημαντικά τα προβλήματα διάθεσης.

Στον τομέα της παραγωγής –εμπορίας λαχανικών δραστηριοποιούνται άμεσα 9 Ομάδες και Οργανώσεις Παραγωγών οι οποίες το 2010 διακίνησαν μόλις το 15% της αξίας παραγωγής λαχανικών. Η μέχρι τώρα λειτουργία των ΟΠ δεν έχει επιτύχει τους αναμενόμενους στόχους που είναι ο σωστός προγραμματισμός της παραγωγής, η μείωση του κόστους παραγωγής και η αύξηση της επιρροής των ΟΠ στην εμπορία

γεωργικών προϊόντων. Το γεγονός ότι υπάρχουν ήδη αναγνωρισμένες ΟΠ στον τομέα των λαχανικών μπορεί να μετατραπεί εύκολα σε ένα από τα δυνατά σημεία του κλάδου καθώς με την απαραίτητη συνεργασία και αυστηρότερο έλεγχο μπορούν να επιτύχουν τους στόχους και επιδιώξεις για τα οποία έχουν αναγνωριστεί από το κράτος.

2.4. ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ (Opportunities)

Παρά τα προβλήματα λειψυδρίας που παρατηρούνται στην Κύπρο, τα οποία οξύνονται σε περιόδους ανομβρίας, τα τελευταία χρόνια έχουν κατασκευαστεί έργα υποδομής τα οποία αμβλύνουν σε μεγάλο βαθμό το πρόβλημα. Έτσι, οι μονάδες αφαλάτωσης είναι σε θέση να καλύψουν πλήρως τις υδατικές ανάγκες της Κύπρου ενώ οι σταθμοί επεξεργασίας λυμάτων προσθέτουν στο υδατικό ισοζύγιο ποσότητες που μπορούν να αξιοποιηθούν για άρδευση και εμπλουτισμό των υπόγειων υδροφορέων. Με την εξαίρεση των φυλλωδών λαχανικών και των καρπών που καταναλώνονται ωμοί, το ανακυκλωμένο νερό μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγή λαχανικών. Η ένταξη νέων μονάδων επεξεργασίας λυμάτων θα αυξήσει τα επόμενα χρόνια τη διαθεσιμότητα του νερού άρδευσης και θα επιτρέψει τον καλύτερο προγραμματισμό της παραγωγής.

Μεγάλη ευκαιρία που μπορεί να αξιοποιηθεί κατάλληλα από τους κύπριους παραγωγούς είναι η αλλαγή στις καταναλωτικές συνήθειες και η ένταξη νέων ειδών στα καταναλωτικά πρότυπα. Ο σύγχρονος τρόπος ζωής και η στροφή των καταναλωτών σε έτοιμες σαλάτες και νέα είδη λαχανικών διευρύνει τις επιλογές των παραγωγών, κατανέμοντας παράλληλα τον κίνδυνο αποτυχίας στην παραγωγή και διάθεση, σε περισσότερα προϊόντα.

Η μεταποιητική βιομηχανία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της πρωτογενούς παραγωγής. Στην περίπτωση της Κύπρου τα λαχανικά καταναλώνονται ως επί το πλείστον φρέσκα ή με απλή ψύξη. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται στροφή στη μεταποίηση μικρών ποσοτήτων εποχιακών φρούτων, για παράδειγμα μαρμελάδες φράουλας. Τυχόν ενεργότερη εμπλοκή του τομέα μεταποίησης μπορεί να διασφαλίσει καλύτερες προοπτικές εμπορίας στα λαχανικά, τα οποία από τη φύση τους είναι ευπαθή και καταστρέφονται σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά τη συγκομιδή τους. Σχεδόν όλα τα λαχανικά μπορούν να διατηρηθούν με απλή ψύξη η βαθιά κατάψυξη, πρακτική που επεκτείνει δραματικά τις προοπτικές εμπορίας τους.

Όπως διαφάνηκε από την επεξεργασία των στατιστικών δεδομένων στο πρώτο κεφάλαιο, μέσα σε τρία χρόνια (2010-2012) η αξία παραγωγής που διακινήθηκε από τις Ομάδες και Οργανώσεις Παραγωγών αυξήθηκε κατά 36%. Με πλήρη δραστηριοποίηση των ΟΠ αναμένεται ότι τα επόμενα χρόνια θα αποκτήσουν μεγαλύτερη επιρροή στην παραγωγή και διάθεση λαχανικών βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο των παραγωγών μελών τους αλλά και των καταναλωτών, στο βαθμό που η εμπλοκή των ΟΠ στην εμπορία θα συμβάλει στη μείωση των τιμών καταναλωτή.

Τα τελευταία χρόνια εφαρμόζεται με επιτυχία ο εμβολιασμός των πεπονοειδών σε υποκείμενα κολοκυθιάς, πρακτική που έχει περιορίσει σε σημαντικό βαθμό τις μυκητολογικές ασθένειες που αντιμετώπιζαν οι καλλιέργειες αυτές τα προηγούμενα χρόνια. Επίσης διατίθενται στην αγορά ανεκτικά ή ανθεκτικά σε φυτοπαθογόνους εχθρούς υποκείμενα λαχανικών τα οποία όταν επιλέγονται μπορούν να περιορίσουν το κόστος φυτοπροστασίας και να επιτρέψουν την απρόσκοπτη συνέχιση της παραγωγής

Η μεγαλύτερη ευκαιρία, αλλά και πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει η κυπριακή γεωργία και κατ'επέκταση η λαχανοκομία, είναι η υιοθέτηση της συμβολαιακής γεωργίας, δηλαδή η συνομολόγηση συμβολαίων παραγωγής μεταξύ παραγωγών και αγοραστών. Η πρακτική αυτή εφαρμόζεται με επιτυχία από μεγάλες υπεραγορές του εξωτερικού την τελευταία εικοσαετία. Η συμβολαιακή γεωργία αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην καλλιέργεια λαχανικών εξαιτίας της ευαισθησίας των λαχανικών, των οποίων η διάρκεια ζωής σε κάποιες περιπτώσεις δεν υπερβαίνει τις 2-3 μέρες. Μεταξύ άλλων πλεονεκτημάτων η συμβολαιακή γεωργία επιτρέπει τον καλύτερο προγραμματισμό της παραγωγής, εξαλείφει το ενδεχόμενο αποτυχίας στη διάθεση, διασφαλίζει το γεωργικό εισόδημα και επιτρέπει την ομαλή τροφοδοσία της αγοράς.

2.5. ΑΠΕΙΛΕΣ (Threats)

Στην παρούσα οικονομική κρίση που διέρχεται η Κύπρος μεγάλη απειλή για τη λαχανοκαλλιέργεια αποτελεί η μεταχρονολογημένη πληρωμή των παραγωγών από τους εμπόρους για ποσότητες λαχανικών που έχουν διατεθεί στην αγορά. Σε μερικές περιπτώσεις η καθυστέρηση της εκκαθάρισης υπερβαίνει τους έξι μήνες, γεγονός που περιορίζει σημαντικά τη δυνατότητα ομαλής συνέχισης της παραγωγικής διαδικασίας. Επιπρόσθετα, η μεσολάβηση μεγάλου χρονικού διαστήματος μεταξύ της πώλησης και της πληρωμής καθιστά δύσκολη την ασφαλή διακρίβωση των

πραγματικών ποσοτήτων που πουλήθηκαν σε κάθε τιμή, γεγονός που προκαλεί προβλήματα δυσπιστίας μεταξύ των εμπορευομένων. Στα πλαίσια της προσπάθειας διασφάλισης της ομαλής διεκπεραίωσης των συναλλαγών έχει ψηφιστεί ο Νόμος 123(I) 2012 ο οποίος προνοεί για την καταπολέμηση των καθυστερήσεων πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές καθώς και για συναφή θέματα, ο οποίος θα πρέπει να αξιοποιηθεί κατάλληλα από τις Ο.Π. ώστε να αποφεύγονται καθυστερήσεις στις αποπληρωμές εκκρεμούντων υποχρεώσεων.

Τα τελευταία χρόνια η Κύπρος κατακλύζεται από πληθώρα λαχανικών εισαγωγής. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα λαχανικά έχουν κοινοτική προέλευση, σε άλλες όμως περιπτώσεις προέρχονται από τρίτες χώρες με τις οποίες η ΕΕ διατηρεί εμπορικές συμφωνίες. Οι εισαγωγές λαχανικών εντάθηκαν τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα η αξία των εισαγωγών ως ποσοστό επί των εξαγωγών λαχανικών να ανέλθει από 17% το 2000 σε 23% το 2010. Σύμφωνα με μελέτη που έγινε από το Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών το 2011 για το κόστος της απομακρυσμένης απόστασης της Κύπρου από τους εξαγωγικούς προορισμούς, κατά την περίοδο μετά την προσχώρηση, οι γεωργικές εισαγωγές από την Αίγυπτο αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 24,6%, από το Ισραήλ κατά 34% και από το Λίβανο κατά 84,9%. Επιπλέον, κατά την ίδια περίοδο, οι εξαγωγές σε όλες τις χώρες της Μεσογείου και Βόρειας Αφρικής (MENA) σημείωσαν σημαντική μείωση από τα επίπεδα εξαγωγής της περιόδου 2000-2002. Οι εισαγωγές λαχανικών ασκούν πιέσεις επί των εγχώρια παραγόμενων ποσοτήτων, καθώς σε αρκετές περιπτώσεις οι τιμές τους είναι χαμηλότερες από τα αντίστοιχα ομοειδή κυπριακά προϊόντα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η δυνατότητα προστασίας της εγχώριας παραγωγής μέσω εμπορικών διευθετήσεων είναι πρακτικά αδύνατη ο μόνος τρόπος προστασίας είναι μέσω του διαχωρισμού της ντόπιας παραγωγής με σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις και αυστηρότερους ελέγχους στην σήμανση και τυποποίηση στα σημεία πώλησης.

Η σοβαρή οικονομική κρίση που μαστίζει την Κύπρο ενδέχεται να οδηγήσει σε αλλαγή στις καταναλωτικές συνήθειες και στροφή των καταναλωτών σε προϊόντα χαμηλότερης συνήθως τιμής (π.χ. κατεψυγμένα λαχανικά). Αυτός είναι ένας κίνδυνος που με σωστές ενέργειες μπορεί να μετατραπεί σε ευκαιρία, νοουμένου ότι οι παραγωγοί και διακινητές λαχανικών διαθέτουν την απαραίτητη τεχνολογική υποδομή και την κατάλληλη επαγγελματική κατάρτιση για να επεξεργαστούν σωστά την παραγωγή τους.

Η μεγάλη απόσταση της Κύπρου από τους εξαγωγικούς προορισμούς αποτελεί τροχοπέδη για περαιτέρω προώθηση των εξαγωγών εξαιτίας του υψηλού κόστους. Συνυφασμένη με το υψηλό κόστος παραγωγής είναι και η δυσκολία εξεύρεσης χώρου στα αεροπλάνα που αποτελούν το κύριο μέσο εξαγωγής για τα λαχανικά, κάτι που οδηγεί σε αύξηση του αεροπορικού ναύλου. Άμβλυνση στο πρόβλημα μπορεί να δώσει η αξιοποίηση πτήσεων με αεροπλάνα cargo. Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη ότι το κόστος εξαγωγής ανά κυβικό μέτρο χώρου είναι περίπου σταθερό θα πρέπει να εξεταστεί από τους εμπορευόμενους η δυνατότητα εξαγωγής προϊόντων με υψηλή προστιθέμενη αξία (π.χ. αποξηραμένα αρωματικά).

Αυτή την περίοδο βρίσκεται στο τελικό στάδιο η ψήφιση του κανονισμού για την Αγροτική Ανάπτυξη της ΕΕ. Από τις πρόνοιες του προσχεδίου του κανονισμού συνάγεται ότι η Κοινή Αγροτική Πολιτική επιχειρεί να μετατραπεί σε μια πράσινη πολιτική. Η παραχώρηση των επιδοτήσεων θα συνδέεται άμεσα με τους κανόνες Πολλαπλής Συμμόρφωσης, γεγονός που ενδέχεται να οδηγήσει σε απώλεια επιδοτήσεων για όσους γεωργούς δεν είναι σε θέση να εφαρμόσουν τις σχετικές πρόνοιες. Εάν ληφθεί υπόψη ότι οι επιδοτήσεις αποτελούν ένα σημαντικό μέρος του εισοδήματος για τους Κύπριους γεωργούς, τυχόν μείωσή τους θα επηρεάσει αρνητικά το γεωργικό εισόδημα. Στις περιπτώσεις που αποδεδειγμένα η υιοθέτηση των κανόνων πολλαπλής συμμόρφωσης δεν μπορεί να επιτευχθεί άμεσα η κυπριακή πολιτεία θα πρέπει να επιδιώξει την εξασφάλιση μεταβατικών περιόδων προσαρμογής προκειμένου να μην παρατηρηθεί απώλεια επιδοτήσεων.

Ως γνωστόν τα γεωργικά προϊόντα θεωρούνται βασικά είδη διατροφής και οι καταναλωτές φροντίζουν να τα προμηθεύονται κατά προτεραιότητα, σε αντίθεση με τα βιομηχανικά προϊόντα ή τα είδη πολυτελείας τα οποία προμηθεύονται αφού καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες. Συνεπώς, τυχόν μείωση στις τιμές των γεωργικών προϊόντων που μπορεί να οφείλεται στην αύξηση της προσφοράς δεν αναμένεται να προκαλέσει ανάλογη αύξηση στην κατανάλωση, με επακόλουθο να επέρχεται κορεσμός στην αγορά και να δημιουργούνται προβλήματα στην εμπορία τους. Ως εκ τούτου, παράλληλα με την προσπάθεια για αύξηση της παραγωγής γεωργικών προϊόντων, θα πρέπει να λαμβάνονται μέτρα και στο επίπεδο της εμπορίας.

Όπως έχει αναφερθεί σε άλλα σημεία της παρούσας ανάλυσης οι ΟΠ αποτελούν το κατ'εξοχήν εργαλείο ανάπτυξης του κλάδου των λαχανικών. Η Ευρωπαϊκή, αλλά και η Εθνική Νομοθεσία, τους παρέχουν το θεσμικό πλαίσιο, αλλά

και τους αναγκαίους πόρους για να καταστούν οι κύριοι παίκτες στην παραγωγή και τη διακίνηση λαχανικών. Σύμφωνα με σχετική μελέτη που διεξήχθη από το Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών το 2010-2011 οι ΟΠ παρουσιάζουν προβλήματα που σχετίζονται με τον χαμηλό βαθμό οργάνωσής τους, την έλλειψη συνεργασίας μεταξύ τους ή/και των μελών τους, τις πεπαλαιωμένες εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό που χρησιμοποιούν καθώς και τις έντονες ανταγωνιστικές πιέσεις από παραγωγούς που δεν έχουν ενταχθεί στις Ο.Π. Εκτιμάται ότι η μεγαλύτερη απειλή που κινδυνεύει να θέσει στο περιθώριο τις ΟΠ είναι ο ανταγωνισμός μεταξύ τους, τόσο στη διεκδίκηση και εγγραφή μελών όσο και στην προσπάθεια εξεύρεσης αγοραστών για προϊόντα τα οποία παράγουν. Το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο στην περίπτωση των ΟΠ που παράγουν πατάτες και θα μπορούσε να αμβλυνθεί μέσα από τη συνομολόγηση συμβολαίων παραγωγής μεταξύ των Ενώσεων Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών και των αγοραστών. Η συσκευασία, μεταφορά και εξαγωγή λαχανικών θα καταστεί ευκολότερη ενώ το κόστος παραγωγής/διακίνησης θα μειωθεί δραματικά. Στη δύσκολη οικονομική συγκυρία που διέρχεται η Κύπρος οι ΟΠ είναι σε θέση, με σωστούς χειρισμούς από τα μέλη τους, να καταστούν πολύτιμο εργαλείο αγροτικής ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΛΑΧΑΝΙΚΩΝ

3.1. Έρευνα αγοράς του Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού

Το Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού (ΥΕΕΒΤ) διεξάγει έρευνες αγοράς στις χώρες του εξωτερικού όπου εξάγονται κυπριακά γεωργικά προϊόντα. Η πιο πρόσφατη έρευνα αγοράς διεξήχθη τον Μάιο του 2013 και αφορά τις τιμές πώλησης φρούτων και λαχανικών σε υπεραγορές της Γερμανίας, της Ελλάδας και της Πολωνίας (Βαρσοβία).

3.1.1. Γερμανική αγορά

Σύμφωνα με την υπό αναφορά έρευνα σε μεγάλες υπεραγορές της Γερμανίας το μόνο κυπριακό προϊόν που καταγράφεται είναι η πατάτα. Οι κυπριακές πατάτες πωλούνται είτε χύμα (ποικιλίες Allians και Annabelle) είτε σε δίχτυ του ενός κιλού (ποικιλία Annabelle) με τιμές πώλησης €1,99 και €2,49 ανά κιλό αντίστοιχα. Την ίδια περίοδο οι γερμανικές πατάτες ποικιλίας Solana πωλούνταν €0,77/ κιλό σε δίκτυ των τεσσάρων κιλών. Οι Γερμανικές πατάτες ποικιλίας Allians σε δίχτυ 2,5 κιλών πωλούνταν €1,39/ κιλό. Στην υψηλότερη τιμή διατίθεντο οι πατάτες ποικιλίας Annabelle προέλευσης Ισραήλ σε δίχτυ του ενός κιλού (€2,99/κιλό). Είναι σημαντικό ότι στη Γερμανική αγορά κυκλοφορούν πλειάδα ποικιλιών πατάτας με διαφορετική προέλευση και τιμές πολύ χαμηλότερες από τις κυπριακές. Εκτός από Κυπριακές, Γερμανικές και Ισραηλινής προέλευσης καταγράφονται πατάτες από την Ισπανία, τη Γαλλία, την Αίγυπτο, την Ιταλία και τη Μάλτα.

Σε ότι αφορά τις ντομάτες οι τιμές τους κυμαίνονται από €0,85 το κιλό (Ολλανδικές στο μίσχο) και φτάνουν μέχρι €7,96 /κιλό (ντομάτες χύμα Βελγίου). Λόγω της ανομοιογένειας στον τρόπο πώλησης καθώς και στην ποικιλομορφία του προϊόντος είναι δύσκολη η σύγκριση. Έτσι, για παράδειγμα οι ντομάτες cherry πωλούνται από €2,36 μέχρι €12,50 κιλό, οι ντομάτες στο μίσχο σε συσκευασία από €1,29 μέχρι €3,99 το κιλό και οι ντομάτες cocktail σε συσκευασία €3,98 το κιλό. Ως προς την προέλευση, στη Γερμανική αγορά υπάρχουν ντομάτες από την Ολλανδία, την Ισπανία, τη Γερμανία, την Ιταλία και το Βέλγιο.

Το αγγούρι πωλείται στη Γερμανία ως επί το πλείστον χύμα και σε τιμές αρκετά χαμηλές. Επίσης δεν υπάρχει αυτή η μεγάλη διαφοροποίηση του προϊόντος που παρατηρείται στις ντομάτες ενώ η αγορά κυριαρχείται από Ολλανδικά αγγούρια. Οι τιμές για χύμα αγγούρι Ολλανδικής προέλευσης αρχίζουν από τα €0,65 και φτάνουν μέχρι €1,19 το κιλό, ενώ το βιολογικό αγγούρι πωλείται €1,29 το κιλό. Στην αγορά εκτός από Ολλανδικά κυκλοφορούν αγγούρια από τη Γερμανία και την Ισπανία.

Τα αρωματικά φυτά διατίθενται στη Γερμανική αγορά τόσο σε γλαστράκια όσο και σε συσκευασίες μικρού βάρους. Τα γλαστράκια με αρωματικά φυτά προέρχονται από τη Γερμανία και οι τιμές τους κυμαίνονται από €0,95 για τα συμβατικά (ρίγανη, κόλιανδρος, φασκόμηλο, βασιλικός, θυμάρι) μέχρι €1,29 ή και €1,79 τα βιολογικά (βασιλικός, μαϊντανός, σχοινόπρασο, θυμάρι). Ως προς τις συσκευασίες αυτές διαφέρουν ανάλογα με το προϊόν. Ο Γερμανικός δυόσμος σε συσκευασία 30 γραμ. πωλείται €0,99, ο άνηθος Γερμανικής προέλευσης σε συσκευασία 15 γραμ. πωλείται €0,99 και ο μαϊντανός Ιταλικής προέλευσης συσκευασίας 30 γραμ. πωλείται €0,99. Στη Γερμανική αγορά κυκλοφορούν αρωματικά από το Μαρόκο, την Ισπανία και το Ισραήλ. Τις υψηλότερες τιμές εξασφαλίζουν ο κόλιανδρος, η ρίγανη και το δεντρολίβανο από το Ισραήλ (€1,29 η συσκευασία των 15 γραμ).

3.1.2. Ελληνική αγορά

Όπως και στη Γερμανική, έτσι και στην Ελληνική αγορά το μόνο προϊόν που καταγράφεται στην έρευνα του YEEBT είναι οι πατάτες. Την περίοδο Μαΐου 2013 οι κυπριακές πατάτες πωλούνταν από €0,99 μέχρι €1,19 το κιλό. Την ίδια περίοδο πωλούνταν πατάτες (χωρίς καθορισμό της χώρας προέλευσης) από €0,73 μέχρι €0,99 το κιλό. Δηλαδή, η χαμηλότερη τιμή στην οποία διατίθεντο οι κυπριακές πατάτες ήταν η ψηλότερη στην οποία πωλούντο οι υπόλοιπες πατάτες.

Το κολοκυθάκι πωλείτο στην Ελληνική αγορά από €0,55 μέχρι €1,36, οι τομάτες από €1,02 μέχρι €1,76, το καρπούζι από €0,45 μέχρι €0,79, το πεπόνι από €1,09 μέχρι €1,47, και το αγγουράκι από €0,92 μέχρι €1,69 το κιλό. Πρόκειται προφανώς για ελληνικά προϊόντα καθώς για τα εισαγόμενα γίνεται ειδική αναφορά.

3.1.3. Αγορά της Βαρσοβίας

Σε δύο υπεραγορές της Βαρσοβίας για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία οι ντομάτες χύμα πωλούντο από €1,27 μέχρι €2,20 το κιλό. Επίσης οι πατάτες σε δίκτυο πωλούντο €0,84, το κολοκυθάκι €1,84 και το αγγουράκι €0,89 το κιλό.

3.1.4. Αγορά Ηνωμένου Βασιλείου

Τα στοιχεία που αφορούν την Αγγλική αγορά προκύπτουν από το περιοδικό Freshproduce journal ημερομηνίας 30 Αυγούστου 2013 και αναφέρονται σε χονδρικές τιμές, σε διαφορετικές περιοχές της Αγγλίας.

Όπως και στην περίπτωση της Γερμανικής και της Ελληνικής αγοράς το μόνο κυπριακό λαχανικό που καταγράφεται στην Αγγλική αγορά είναι οι πατάτες. Η συσκευασία 15 κιλών των κυπριακών πατατών ποικιλίας Sprunta πωλούντο από €0,69 στην αγορά του Belfast μέχρι €1,00 το κιλό στην αγορά του Birmingham. Την ίδια μέρα οι Αγγλικές άσπρες πατάτες σε συσκευασία 25 κιλών πωλούντο από €0,24 το κιλό στην αγορά της Γλασκώβης, μέχρι €0,51 το κιλό στην αγορά New Spitalfleds του Leyton. Επίσης, οι Αγγλικές πατάτες bakers πωλούντο από €0,56 το κιλό στην αγορά της Γλασκώβης μέχρι €0,70 το κιλό στην αγορά New Spitalfleds. Τη συγκεκριμένη μέρα (30 Αυγούστου) δεν καταγράφονται πατάτες άλλης προέλευσης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν κυκλοφορούσαν τέτοιες στην Αγγλική αγορά.

Εκτός από τα ντόπια αρωματικά στην Αγγλική αγορά καταγράφονται αρωματικά που προέρχονται από την Ιταλία, την Ολλανδία και τη Γερμανία. Το μάραθο (fennel) Ιταλικής προέλευσης πωλείτο €1,45 το κιλό στη Γλασκώβη και το Ολλανδικής προέλευσης €1,89 το κιλό στην αγορά New Covent Garden. Ο μαϊντανός Ιταλικής προέλευσης πωλείτο €2,38 το κιλό στην αγορά της Γλασκώβης, ο μαϊντανός με λεία φύλλα Γερμανικής προέλευσης στην αγορά New Covent Garden €2,18 και ο Ιταλικός στην αγορά του Birmingham €2,55 το κιλό.

Σε ότι αφορά τις τομάτες, εκτός από Αγγλικές στην έκθεση καταγράφονται τομάτες Ολλανδίας, Ισπανίας και Βελγίου. Υπάρχει μεγάλη ανομοιογένεια στον τρόπο και το βάρος της συσκευασίας και τις ποικιλίες τομάτας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι Ολλανδικές τομάτες beef πωλούντο από €0,75 το κιλό στην αγορά του New Liverpool μέχρι €1,16 το κιλό στην αγορά του Belfast, οι στρογγυλές Αγγλικές τομάτες €0,53 το κιλό στην αγορά του Liverpool, οι στρογγυλές Ολλανδικές από €0,58 μέχρι €0,87 το κιλό, οι Ολλανδικές τομάτες σε τσαμπί από

€0,46 μέχρι €1,16, οι Ισπανικές τομάτες cherry από €1,65 μέχρι €1,68 το κιλό και οι Ολλανδικές τομάτες τύπου cherry από €1,80 μέχρι €2,84 το κιλό.

Κάποια λαχανικά με ειδικό ενδιαφέρον για την Κύπρο, όπως η μπάμια προέλευσης Ταϊλάνδης πωλείτο €5,22 το κιλό στην αγορά του Liverpool, το Αγγλικό σέλινο από €0,70 μέχρι €1,16 το κιλό, τα αγγουράκια Αγγλικής προέλευσης από €0,58 μέχρι €1,26 το κιλό, το Αγγλικό παντζάρι από €1,04 μέχρι €1,40 το κιλό και το Αγγλικό σπανάκι από €1,16 μέχρι €2,13 το κιλό.

Διευκρινίζεται ότι όλες οι τιμές που αναφέρονται πιο πάνω είναι τιμές χονδρικής πώλησης, σε εμπορικές συσκευασίες (χαρτόνια, σάκοι, κλπ). Σε αυτές τις τιμές θα πρέπει να προστεθούν τα έξοδα εμπορίας όπως μεταφορά, αποθήκευση, συσκευασία, κλπ, μέχρι τα προϊόντα να φτάσουν στα σημεία λιανικής πώλησης, το λογικό περιθώριο κέρδους του χονδρέμπορα, καθώς και το κέρδος του λιανέμπορα, που αυξάνουν σημαντικά την τιμή λιανικής πώλησης.

3.2. Εξαγωγές λαχανικών με βάση στοιχεία του κλάδου Φυτοϋγειονομικού Ελέγχου

Οι ποσότητες για μια ομάδα φρέσκων λαχανικών τα οποία εξάγονται από την Κύπρο καταγράφονται με μεγάλη λεπτομέρεια από τον κλάδο Φυτοϋγειονομικού Ελέγχου του Τμήματος Γεωργίας (πίνακας 3.2). Πρόκειται για λαχανικά τα οποία στα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας ομαδοποιούνται στην κατηγορία των λαχανικών χωρίς περαιτέρω ανάλυση. Λόγω έλλειψης στοιχείων για τις χρονιές 2010 και 2011 γίνεται σύγκριση του μέσου όρου της τριετίας 2007-2009 με το 2012, χρονιές για τις οποίες υπάρχει πλήρης σειρά στοιχείων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 3.2 οι εξαγωγές των λαχανικών μειώθηκαν σε 6,750 τόνους το 2012, από 8,418 τόνους που ήταν ο μέσος όρος της τριετίας 2007-2009, ή κατά 19,8%. Τα λαχανικά που παρουσίασαν τη μεγαλύτερη μείωση ήταν τα μπιζέλια (-98%), το τσάιβς (-95%), το σπανάκι (-79%), η σπατζιά (-75%), η μολοχία (-61%), τα φασολάκια, τα γλυκά πιπέρια και η ρόκα (-53%), τα φρέσκα κουκιά (-50%), η γλυστρίδα (-49%), ο δυόσμος (-45%), τα λάχανα (-40%), ο μαϊντανός (-39%), το θυμάρι (-36%), τα κολοκύθια (-31%), ο βασιλικός (-24%), τα αγγούρια (-23%), τα φρέσκα λουβιά (-20%), τα αντίδια (-11%) και ο κόλιανδρος (-2,5%). Τα λαχανικά με τη μεγαλύτερη αύξηση ήταν η ρίγανη (+398%), οι μελιτζάνες (+106%), το σέλινο (+86%), το τάρακον (+81%), τα αγά πιπέρια (+66%), το δεντρολίβανο (40%), το κολοκάσι (+15%), οι αγκινάρες (+7%), η μέθη και ο άνηθος

(+4%) και η μπάμια (+2%). Επίσης, το 2012 εξάχθηκαν σε μικρές ποσότητες μια σειρά άλλων λαχανικών όπως το chervil, τα φασόλια, η μαντζουράνα, το σόρρελ, η μέλισσα, κλπ.

Πίνακας 3.2. Κατάλογος εξαγωγών λαχανικών 2007, 2008, 2009 και 2012 (τόνοι)

ΠΡΟΪΟΝ	2007 (tn)	2008 (tn)	2009 (tn)	Μέση ποσότητα 2007,2008,2009 (tn)	2012 (tn)	↑↓ Αυξομείωση (Μ.Ο 2007-2009 Vs 2012)
ΡΙΓΑΝΗ	2	1	0	1	5	↑ 398.3%
ΜΕΛΙΤΖΑΝΕΣ	71	42	25	46	95	↑ 105.7%
ΣΕΛΙΝΟ	0	2	13	5	10	↑ 85.7%
ΤΑΡΑΚΟΝ	1	3	4	3	5	↑ 81.0%
ΠΙΠΕΡΙΑ ΑΨΑ	129	95	107	110	183	↑ 65.6%
ΔΕΝΤΡΟΛΙΒΑΝΟ	23	31	38	31	43	↑ 40.1%
ΚΟΛΟΚΑΣΙ	125	71	72	90	103	↑ 15.0%
ΑΓΚΙΝΑΡΕΣ	2	2	2	2	2	↑ 7.3%
ΜΕΘΗ	639	622	568	610	635	↑ 4.1%
ΑΝΗΘΟΣ	268	280	478	342	356	↑ 4.1%
ΜΠΑΜΙΑ	901	772	750	808	824	↑ 2.1%
ΚΟΛΙΑΝΔΡΟΣ	3408	3419	3089	3305	3224	↓ -2.5%
ΑΝΤΙΔΙΑ	13	8	11	11	9	↓ -10.8%
ΛΟΥΒΙΑ (φρέσκα)	37	23	32	31	24	↓ -20.2%
ΑΓΓΟΥΡΙΑ	21	28	1	17	13	↓ -22.6%
ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ	44	59	75	59	45	↓ -23.5%
ΚΟΛΟΚΥΘΙΑ	63	49	30	47	33	↓ -30.7%
ΘΥΜΑΡΙ	12	12	18	14	9	↓ -36.0%
ΜΑΪΝΤΑΝΟΣ	582	560	720	621	378	↓ -39.2%
ΛΑΧΑΝΑ	125	89	87	100	60	↓ -40.1%
ΔΥΟΣΜΟΣ	187	190	262	213	118	↓ -44.7%
ΓΛΥΣΤΙΡΙΔΑ	24	44	21	29	15	↓ -48.7%
ΚΟΥΚΙΑ (φρέσκα)	6	5	1	4	2	↓ -49.6%
ΡΟΚΚΑ	176	156	165	165	78	↓ -52.6%
ΠΙΠΕΡΙΑ ΓΛΥΚΑ	4	10	2	5	2	↓ -52.9%
ΦΑΣΟΛΑΚΙΑ	4	3	13	7	3	↓ -53.0%
ΜΟΛΟΧΙΑ	102	57	52	70	28	↓ -60.6%
ΣΠΑΤΖΙΑ	5	5	7	6	1	↓ -75.1%
ΣΠΑΝΑΚΙ	1589	1416	1300	1435	305	↓ -78.7%
ΑΛΛΑ ΛΑΧΑΝΙΚΑ	85	382	208	225	26	↓ -88.6%
CHIVES	1	7	6	5	0	↓ -94.9%
ΜΠΙΖΕΛΙΑ	4	0	0	1	0	↓ -97.7%

Η συντριπτική πλειοψηφία των εξαγωγών το 2012 (93,9% ή 6,335t) εξάχθηκε σε χώρες της ΕΕ και το υπόλοιπο 6,1% (414t) εξάχθηκε σε τρίτες χώρες. Από τις χώρες της ΕΕ οι μεγαλύτερες εξαγωγές (5,605t ή ποσοστό 83%) πραγματοποιήθηκαν στην Αγγλία, τη Γαλλία (338t ή ποσοστό 5%) και τη Γερμανία (106t ή 1,6%). Ως προς τις τρίτες χώρες, οι μεγαλύτερες ποσότητες εξάχθηκαν στη Ρωσία (280 t) και τη Νορβηγία (104 t).

Τα πιο σημαντικά λαχανικά, από την άποψη των ποσοτήτων, που εξήχθησαν το 2012 ήταν ο κόλιαντρος ο οποίος αποτελούσε σχεδόν το 50% των εξαγωγών (3,224 t), οι μπάμιες (824 t), η μέθη (635 t), ο μαϊντανός (378 t), ο άνηθος (356 t), το σπανάκι (305 t), τα πιπέρια (183 t), ο δυόσμος (118 t) και το κολοκάσι (103 t). Σε ποσότητες μικρότερες των 100 τόνων εξάγεται μια πλειάδα λαχανικών. Ξεχωρίζει η κατηγορία των αρωματικών φυτών που περιλαμβάνει τον βασιλικό, το δεντρολίβανο (λασμαρί), το θυμάρι, το τάρακον (εστραγκόν), τη ρίγανη, τη σπατζιά (φασκόμηλο), τη μαντζουράνα, το σόρρελ (λάπαθο), τη μέλισσα, το τσάιβς (σκορδόπρασο) και το φέννελ (μάραθος).

3.3 Προοπτικές διάθεσης λαχανικών

Όπως προκύπτει από την ανάλυση των τιμών αγοράς στις τέσσερις σημαντικότερες χώρες καθώς και από τα στοιχεία εξαγωγών του κλάδου Φυτοϋγειονομικού Ελέγχου και Ελέγχου Ποιότητας, υπάρχουν περιθώρια εξαγωγών για συγκεκριμένα λαχανικά.

Η γειτνίαση των μεγάλων ευρωπαϊκών αγορών και δη της Γερμανικής και της Αγγλικής, με την Ολλανδία, καθιστά δύσκολη την εξαγωγική προσπάθεια για τα περισσότερα φρέσκα λαχανικά. Οι τομάτες, τα αγγούρια, οι πιπεριές, τα κολοκύθια και αρκετά άλλα λαχανικά Ολλανδικής προέλευσης κυριαρχούν στις υπό αναφορά αγορές.

Φαίνεται επίσης ότι οι κυπριακές πατάτες αντιμετωπίζουν ισχυρό ανταγωνισμό στις χώρες που εξάγονται, κυρίως από τις Αιγυπτιακές αλλά και από τις ντόπιες πατάτες. Ωστόσο, εκτιμάται ότι με σωστή κλιμάκωση της παραγωγής και με την υπογραφή συμβολαίων προώλησης, οι κυπριακές πατάτες μπορούν να εμπορευθούν με επιτυχία. Σημαντική ώθηση στην προσπάθεια εξαγωγών θα προσδώσει ενδεχόμενη καθιέρωση εθνικού προτύπου (π.χ. κυπριακές πατάτες κοκκινογής) μέσω του οποίου οι κυπριακές πατάτες θα είναι ευκολότερα διακριτές.

Οι μπάμιες αποτελούν μια από τις λίγες καλλιέργειες λαχανικών που παρουσιάζουν προοπτικές εξαγωγής στην Αγγλική αγορά. Το 2012 εξήχθησαν 824 τόνοι, από τους οποίους 457 στην Αγγλία. Στην Αγγλική αγορά κυκλοφορεί μπάμια από την Ταϊλάνδη με χονδρική τιμή €5,22 το κιλό. Η τιμή παραγωγού της μπάμιας στην Κύπρο το 2012 ήταν €1,45 το κιλό, γεγονός που υποδηλοί ότι θα μπορούσε να εξαχθεί με ικανοποιητικό περιθώριο κέρδους.

Η ανάλυση των τιμών αγοράς και των κυπριακών εξαγωγών που προηγήθηκε καταδεικνύει τη δυναμική που εμφανίζει η κατηγορία των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών. Πρόκειται για μια ομάδα φυτών με πολλαπλές χρήσεις, τόσο ως εδώδιμα όσο και ως φαρμακευτικά ή και θεραπευτικά. Οι ιδιότητες των αρωματικών φυτών καθιστούν εύκολη την προσπάθεια εμπορίας τους ενώ η ιδιότητά τους να χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές μορφές διευρύνει τη δυνατότητα των παραγωγών – εμπόρων να περιορίσουν τις απώλειές τους σε περίπτωση αποτυχίας πώλησής τους ως φρέσκα. Είναι επίσης σημαντικό ότι χωρίς εξεζητημένο εξοπλισμό μπορούν να αποξηρανθούν ή και να μετατραπούν σε αιθέρια έλαια, γεγονός που αυξάνει δραματικά την τιμή πώλησής τους. Συγκριτικό πλεονέκτημα των αρωματικών φυτών θεωρείται η ύπαρξη ντόπιων ποικιλιών και κλώνων με υψηλότερη ποιότητα αιθέριων ελαίων (τουλάχιστον της ρίγανης και του φασκόμηλου) όπως κατέδειξε συγκριτική μελέτη που έγινε παλιότερα στο Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών.

Αρωματικά φυτά εξάγονται σε 14 χώρες της ΕΕ και σε 7 τρίτες χώρες. Με εξαίρεση τη μέθη, τον μαϊντανό, τον άνηθο και τον δυόσμο, οι ποσότητες που εξάγονται για τα υπόλοιπα αρωματικά είναι μικρότερες των 100 τόνων, καθώς αρκετά από αυτά εξάγονται αποξηραμένα. Εκτός από την Αγγλική αγορά στην οποία εξάγονται σημαντικές ποσότητες αρωματικών, φαίνεται ότι και η Γερμανική αγορά για την οποία υπάρχει διαθέσιμη πληροφόρηση, είναι σε θέση να απορροφήσει κυπριακά αρωματικά φυτά. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι στη Γερμανική αγορά κυκλοφορούν αρωματικά προέλευσης Ισραήλ και Μαρόκου, όσο και από τις σχετικά υψηλές τιμές που εξασφαλίζουν τα αρωματικά φυτά στην αγορά αυτή.

Η παραγωγή αρωματικών φυτών με εξαγωγική προοπτική θα πρέπει να στηριχτεί κυρίως σε κυπριακές ποικιλίες / κλώνους έτσι ώστε αφενός να διαφοροποιηθεί η παραγωγή από τον ανταγωνισμό και αφετέρου να επιτραπεί η κατοχύρωση τους με εθνικό πρότυπο. Ως εκ τούτου, όλα τα κυπριακά αρωματικά παρουσιάζουν εν δυνάμει μια καλή προοπτική για εξαγωγές. Ενδεικτικά αναφέρονται

ο κόλιανδρος, ο μαϊντανός, ο άνηθος, ο δυόσμος, η ρόκα, ο βασιλικός, το δεντρολίβανο (λασμαρί), το θυμάρι, η ρίγανη και η σπατζιά (φασκόμηλο). Ασφαλώς και τα υπόλοιπα αρωματικά για τα οποία δεν υπάρχουν κυπριακές ποικιλίες ή κλώνοι διαθέτουν εξίσου καλές προοπτικές. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν η μέθη, το chervil, η μαντζουράνα, το σόρρελ, η μέλισσα, το τσάιβς, το fennel και πολλά άλλα από τα οποία αρκετά παράγονται ήδη στην Κύπρο.

Βιβλιογραφία

- **Δ. Νάτος, Κ. Μάττας, Μ. Μάρκου και Α. Στυλιανού.** 2012. Εκτίμηση της Επίδρασης της Γεωγραφικής Θέσης της Κύπρου στο Διεθνές της Εμπόριο Αγροτικών Προϊόντων. ΕΤΑΓΡΟ.
- **Bruggeman, A., Zoumides, C., Pashiardis, S., Hadjinicolaou, P., Lange, A. M. and Zachariadis, T. (2011).** Effect of climate variability and climate change on crop production and water resources in Cyprus. [*Study for the Ministry of Agriculture, Natural Resources and Environment, commissioned by the Agricultural Research Institute of Cyprus, June 2011*]. Report available [here](#).
- **M. Markou, A. Stylianou, A. Bruggeman, Chr. Zoumides, S. Pashiardis, P. Hadjinicolaou, M. A. Lange, T. Zachariadis and A. Michaelides.** 2011. Economic impact of Climate Change on the Cypriot agricultural sector. Working Paper.
- **Βακάκης και Συνεργάτες.** 2010. Οι επιπτώσεις της ένταξης στην ΕΕ και το μέλλον και η δυναμική του Κυπριακού Αγροτικού τομέα.
- **Μ. Μάρκου και Γ. Παπαδαυίδ.** 2007. Τυπικές εισροές εκροές για τις κύριες φυτικές και ζωοκομικές εκμεταλλεύσεις της Κύπρου. Agricultural Economics Report 46, 267p.
- **M. Markou and G. Stavri.** 2006. Agricultural Situation Report – Cyprus. Market and Trade Policies for Mediterranean Agriculture (MEDFROL project).
- **M. Markou and G. Stavri.** 2006. National Agricultural Policy Report for Cyprus. Market and Trade Policies for Mediterranean Agriculture (MEDFROL project).
- **Π. Πολυκάρπου και Μ. Μάρκου.** ΙΓΕ 2005. Οι Ομάδες Παραγωγών ως φορείς ανάπτυξης της γεωργίας. Ποικίλες εκδόσεις 15, 9σ.
- **Μ. Μάρκου.** 1997. Σύνδεσμοι Εμπορίας φρούτων και λαχανικών. Ποικίλες εκδόσεις 7, 12σ.

Πηγές στατιστικών δεδομένων:

- Χρήση γης, 2000-2010. Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου.
- Παραγωγή 2000-2010. Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου.
- Τιμές παραγωγού 2000-2007 (£/ton). Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου.
- Τιμές παραγωγού, 2008-2010 (€/ton). Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου.
- Εμπόριο 2000-2007 (£). Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου.
- Εμπόριο 2008-2010 (€). Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου.
- Έκταση θερμοκηπίων 2006-2012. Τμήμα Γεωργίας.
- Έκταση θερμοκηπίων υδροπονίας 2012. Τμήμα Γεωργίας.
- Αιτήσεις καλλιεργούμενης έκτασης 2005-2013. ΚΟΑΠ.
- Ανάγκες καλλιεργειών σε νερό άρδευσης. Τυπικές εισροές εκροές για τις κύριες φυτικές και ζωοκομικές εκμεταλλεύσεις της Κύπρου. 2007.

Πίνακας 1. Τεχνοοικονομικά δεδομένα για τα όσπρια, τα κτηνοτροφικά φυτά, τα λαχανικά και τα αρωματικά

Καλλιέργεια	Παραγωγή (kg/δεκάριο)	Τιμή παραγωγού (€/kg)	Γεωργικό Εισόδημα (€/δεκάριο)	Μεταβλητές Δαπάνες (€/δεκάριο)	Ακαθάριστο Κέρδος (€/δεκάριο)	Δεκάρια που απαιτούνται για εισόδημα €10,000
	[1]	[2]	[3]=[1*2]	[4]	[5]=[3-4]	[6]=10000/[5]
Όσπρια						
Φασόλια	350	4.475	1.590	358	1.232	8.1
Κουκιά ξηρά	750	1.021	790	227	563	17.8
Ρεβύθια	350	1.107	411	358	53	187.1
Λουβιά	750	3.970	3.002	558	2.444	4.1
Φακές	600	1.108	689	358	331	30.2
Κτηνοτροφικά - Σιτηρά						
Σούταξ	1,500	0.147	221	177	44	229.9
Καλαμπόκι (κτηνοτροφικό)	1,600	0.147	259	177	82	121.7
Κριθάρι σανός	450	0.146	90	48	42	239.8
Λόλιο	6,000	0.285	1,734	177	1,557	6.4
Βίκος	450	0.166	99	50	49	205.3
Σιφωνάρι	2,000	0.200	424	83	341	29.3
Τριφύλλι φρέσκο και σανός	4,500	0.175	812	450	362	27.7
Μείγμα (ψυχανθές + σιτηρό)	400	0.156	86	54	32	308.6
Σιτάρι (καρπός + άχυρο)	230	0.331	91	40	51	196.1
Κριθάρι (καρπός +άχυρο)	230	0.167	83	38	45	222.2
Λαχανικά						
Κρεμμύδια φρέσκα	1,440	4.216	6,071	1,346	4,725	2.1
Μαρούλια	2,250	1.696	3,816	1,147	2,669	3.7
Καρρότα	4,500	0.563	2,534	1,478	1,056	9.5
Πατάτες (εδώδιμες)	4,000	0.407	1,628	666	962	10.4
Πατατόσπορος	3,100	0.557	1,727	666	1,061	9.4
Κουκιά φρέσκα	2,000	1.659	3,318	443	2,875	3.5
Μπιζέλια φρέσκα	1,500	2.050	3,075	717	2,358	4.2
Αγγουράκια (Ανοικτή καλλιέργεια)	3,000	0.880	2,640	700	1,940	5.2
Κουνουπίδι	3,500	0.790	2,765	377	2,388	4.2
Σπανάκι	2,900	1.695	4,916	1,228	3,688	2.7
Κραμπί	4,000	0.436	1,744	497	1,247	8.0
Καρπούζια (Ανοικτή καλλιέργεια)	6,000	0.252	1,512	1,017	495	20.2
Πιπέρια (Ανοικτή καλλιέργεια)	3,500	0.982	3,437	1,327	2,110	4.7
Τομάτες (Ανοικτή καλλιέργεια)	4,500	0.840	3,780	997	2,783	3.6
Κολοκύθια (Ανοικτή καλλιέργεια)	2,000	0.711	1,422	688	734	13.6
Πεπόνια (Ανοικτή καλλιέργεια)	3,500	0.395	1,383	441	942	10.6
Μελιτζάνες (Ανοικτή καλλιέργεια)	6,000	0.713	4,278	998	3,280	3.0
Αγγινάρες	3,500	0.780	2,730	586	2,144	4.7
Φασολάκια φρέσκα (Ανοικτή καλλιέργεια)	3,500	1.936	6,776	2,868	3,908	2.6
Ρεπανάκια	2,200	0.968	2,130	1,033	1,097	9.1
Κρεμμύδια ξηρά	4,500	0.340	1,530	1,100	430	23.3
Μπάμια	2,000	1.446	2,892	1,805	1,087	9.2
Σέλινο	4,800	1.008	4,838	979	3,859	2.6
Παντζάρια	5,000	0.512	2,560	672	1,888	5.3
Λάχανα	1,800	1.563	2,813	929	1,884	5.3
Κολοκάσι	5,000	1.545	7,725	1,540	6,185	1.6
Κόλιανδρος	1,100	1.930	2,123	399	1,724	5.8
Μαϊντανός	1,400	2.069	2,897	886	2,011	5.0
Αρωματικά φυτά						
Ρίγανη (ξηρή)	200	18.000	3,600	725	2,875	3.5
Λεβάντα (ξηρή)	150	17.000	2,550	792	1,758	5.7
Φασκόμηλο (ξηρό)	400	17.000	6,800	683	6,117	1.6
Αλουίζα (ξηρή)	100	26.000	2,600	450	2,150	4.7
Δυόσμος (χλωρός)	9,000	1.700	15,300	925	14,375	0.7

Σημειώσεις:

[α] Οι παραγωγές και οι Μεταβλητές Δαπάνες προκύπτουν από το έντυπο Τυπικές Εκροές - Εκροές 2011.

[β] Οι τιμές παραγωγού αποτελούν Μέσους Όρους 2008-2010 από τη Στατιστική Υπηρεσία.

[γ] Τα φυλλώδη λαχανικά μετατρέπονται σε τόνους με βάση το Βάρος δέσμης ως εξής:

Σπανάκι και ρεπανάκια = 220g, Σέλινο =600g, Λάχανα = 230g, Κρεμμύδια φρέσκα = 120g,

Μαρούλι = 250g, Κόλιανδρος = 180g, Μαϊντανός = 140g